SOCIOLOGIE ROMÂNEASCĂ

Director: D. GUSTI

ANUL III, Nr. 4-6 APRILIE - IUNIE, 1938

INSTITUTUL SOCIAL ROMÂN - SECŢIA SOCIOLOGICĂ
FUNDAŢIA REGALĂ CULTURALĂ „PRINCIPELE CAROL“

Versurile din Mioriţa sunt simple parafraze ale acestor bocete: adică citaţiuni savante din genul ritual al bocetului, folosite în baladă, şi uneori în colinde, pentru ca ele să se încarce, în mintea acelui care ştie tema rituală cu tot înţelesul pe care îl au acolo. Dar pentru ca acest fenomen să se poată întâmpla, trebueşte ca cel ce ascultă Mioriţa să cunoască ritualul morţii: numai astfel va gusta subtila aluzie a imaginei rituale, folosită într'un cântec profan, jocul care iese din schimbarea melodiei rituale de mort, cu aceea de baladă, şi potrivirea cuvintelor pentru noul lor înţeles.

Dar pentru aceasta e nevoe de altceva decât de o analiză literară. Mai plin de folos ar fi pentru un filosof român să asiste la scena nocturnă a desgropării unui mort, care s'a făcut strigoiu: să vadă întâiu satul întreg înebunit de spaimă şi omorînd cu ţepoiul şi cu focul pe strigoiu. Apoi va putea înţelege mai lesne că nu ştie mai nimic din filosofia poporului român şi că va mai trece multă vreme, până să pătrundă toate tainele acestor ţărani, mai puţin simpli şi idilici decât se crede de obiceiu.

H. H. STAHL

COLONIZAREA CADRILATERULUI

I. *12 ani de dibuiri.* In Dobrogea Veche, guvernele ţării s'au ocupat, dela început, de românizarea ţinutului, luând, îndată după alipire, măsuri pentru colonizarea ei.

Şi cu toată sărăcia de mijloace a ţării, care, deabia închegată după unirea din 1859 şi după întronarea dinastiei străine, trebuise să facă faţă războiului dela 1877, cârmuitorii vechei Românii au izbutit, totuşi, să schimbe, în câteva decenii, faţa acestei provincii, nu numai sub raport material, ci şi ca înfăţişare etnică.

Această izbândă a fost înlesnită de două împrejurări: Una a fost prezenţa în Dobrogea Veche a unei populaţii româneşti care, după cum au dovedit cercetările unei întregi pleiade de erudiţi în frunte cu profesorul C. Brătescu dela Universitatea din Cernăuţi, întrecea în număr fiecare din populaţiile străine luate în parte.

A doua a constat în măsura foarte nimerită, pe care cârmuitorii de atunci au luat-o de a acorda numai drepturi politice parţiale locuitorilor provinciei, urmând să capete plenitudinea acestor drepturi după o perioadă care se va socoti necesară până la deplina asimilare a lor cu poporul român [1]).

Prin această măsură, provincia a fost ferită timp de aproape trei decenii, de agitaţiile politicii de partid, iar guvernele şi administraţia au putut lua şi aplica toate măsurile ce le-au crezut folositoare, fără a se izbi de rezistenţa grupelor de partizani şi de consideraţii electorale.

De aci reuşita deplină a străduinţelor de românizare şi de occidentalizare a Dobrogei Vechi.

Cu totul altfel s'au petrecut lucrurile în Cadrilater. Şi aci exista pe vremea turcilor un număr însemnat de populaţie românească, mai ales în satele şi oraşele din lungul Dunării.

Populaţia românească din Turtucaia, cu biserica şi şcolile ei vechi de peste un secol, s'a păstrat până la alipire. Tot astfel în Silistra, la 1878, Românii erau în majoritate faţă de Bulgari.

---

1) Locuitorii Dobrogei aveau dreptul de a cumpăra imobile rurale in Dobrogea şi de a face parte din consiliile comunale şi din Camerele de comerţ. Nu puteau alege sau fi aleşi în parlament.

Cei 34 de ani de stăpânire bulgară, cu colonizările masive înfăptuite de guvernele statului vecin şi cu prigoanele îndreptate împotriva graiului român, au schimbat această stare de lucruri în afară doar de Turtucaia, ale cărei şcoli s'au bucurat totdeuna de sprijinul Statului român.

Populaţia română din Cadrilater se afla astfel, la alipirea lui, într'o inferioritate vădită faţă de celelalte două principale elemente locale: Turcii şi Bulgarii.

Această situaţie etnică îngrijitoare şi duşmănia ce clocotea dincolo de noua graniţă, duşmănie care se desfăşurase din plin între 1916—1918, ar fi trebuit să constitue un îndemn ca, din primele momente, stăpânirile ţării să se preocupe de problema colonizării acestui ţinut.

Experienţa dobândită în Dobrogea Veche, mijloacele sporite ale Regatului, faţă de trecut, făceau mult mai lesnicioasă ducerea la bun sfârşit a unei atari întreprinderi.

Cu toate acestea, a trecut peste un deceniu dela alipirea Cadrilaterului, fără ca să se facă ceva temeinic în această direcţie.

Cauzele sunt mai multe:

Mai întâi războiul mondial care a început în 1914, curând după alipirea Cadrilaterului (1913); apoi intrarea României în acţiune (1916), invazia şi ocupaţia inamică (1916—1918), au făcut cu neputinţă, până în 1919, orice pas în acest sens.

După reîntoarcerea stăpânirii româneşti, guvernele care s'au perindat, formate în parte din oameni noi, aduşi de votul universal şi de alipirea provinciilor, nu au avut nici hotărîrea, nici răgazul necesar de a se angaja pe drumul colonizării Cadrilaterului.

Numeroase probleme noui, răsărite din unirea provinciilor, din noua aşezare a Statului, din reforma agrară, din criza financiară; apoi preocupări electorale şi de partid etc., le-au absorbit toată atenţia,

De aceea, în primii 12 ani, după alipire, problema colonizării nu s'a pus decât indirect şi fracţionar şi nici de cum ca o mare problemă de Stat. Ea se intrevede ici colo, ca o intenţie sfioasă, înecată în materia altor legiuiri şi nu ca o chestiune de sine stătătoare. Dispoziţiile acestor legiuiri, care au resfrângeri indirecte asupra chestiunii colonizării, au fost, totuşi, de natură a-i înlesni înfăptuirea ei viitoare.

Prima legiuire de acest fel a fost *„Legea pentru organizarea Dobrogei Noi"* dela 1 Aprilie 1914.

După pilda întocmirilor edictate în Dobrogea Veche prin legea din 3 Aprilie 1882, modificată prin legile din 10 Martie 1884, 15 Februarie 1885, 11 Iunie 1889, 25 Martie 1893 şi 4 Aprilie 1908, această lege, în capitolele privitoare la proprietatea funciară din Dobrogea Nouă, stabileşte caracterul diverselor forme de proprietate[2]): proprietate absolută, proprietate mirie, proprietate de mână moartă şi edictează norme pentru revizuirea şi confirmarea titlurilor de proprietate indicând şi modalităţile pentru transformarea obligatoare a proprietăţii „mirie" în proprietate absolută. Totodată ea precizează şi categoriile de pământuri din care se alcătueşte patrimoniul rural şi urban al Statului în Cadrilater.

---

²) După legile otomane, proprietatea imobiliară în Turcia era alcătuită din următoarele categorii:

a) *Mülk*: proprietatea absolută, ceea ce Romanii numiau „plenum dominium; dominium ex jure quiritium".

b) *Mirie:* proprietatea Statului dată în folosinţa particularilor, care sunt posesori dar nu proprietari. Ei au obligaţia a plăti Statului, din recoltă, o dijmă.

c) *Mefkufe:* sau vacuf: proprietate afectată instituţiilor religioase.

d) *Metruke:* proprietăţile destinate uzului public; drumuri; pieţe, bâlciuri; podurile comunale.

e) *Mewat:* locurile inutilizabile şi inaccesibile, care pot deveni *mülk* dacă cineva le-ar face productive. In Dobrogea şi Cadrilater cea mai răspândită formă de proprietate era „mirie". Pentru ca proprietatea din acaste ţinuturi să se încadreze în regimul general de proprietate al Statului român, era necesar ca proprietatea „mirie" să fie transformată în proprietate absolută. De aci nevoia de a legifera modalităţile şi procedura prin care proprietarul obţinea un titlu de proprietate normală, răscumpărând drepturile Statului asupra acestei proprietăţi, fie prin cedarea unei treimi, fie achitând în bani, cu anumite înlesniri de plată.

In această lege numai într'un singur loc se întrezăreşte ceva care s'ar putea lua drept o intenţie de colonizare: Este art. 8, care spune:

„Românii de origine pot dobândi imobile rurale în acest teritoriu, chiar dacă n'au obţinut recunoaşterea".

Legea a rămas literă moartă. Războiul care a izbucnit numai la câteva luni după promulgarea ei, i-a împiedecat aplicarea.

Un pas mai însemnat încă, se face prin „Legea pentru Expropriere şi Improprietărire" (Reforma Agrară)[3]).

Măsurile de colonizare cuprinse în această lege, nu ţintesc un scop special de întărire a populaţiei româneşti în provinciile unde această populaţie este în număr redus şi unde siguranţa statului ar fi ameninţată.

Ordinea de preferinţă la împroprietărire este stabilită de art. 78 astfel:

1. Mobilizaţii în războiul 1916-1918.
2. Mobilizaţii în campania din 1913.
3. Văduvele de războiu pentru copii.
4. Agricultorii mici, lipsiţi de pământ.
5. Agricultorii cu proprietăţi mai mici de 5 ha şi orfanii de războiu.

La condiţiuni egale (art. 79): *a)* Invalizii; *b)* Cei care în trecut au muncit pe moşie; *c)* Cei care au mai mulţi copii ; *d)* Cei mai în vârstă.

La colonizare, au preferinţa, în ordinea de precădere, stabilită în tablourile de împroprietărire (art. 118): locuitori din regiune, din judeţ din alte provincii.

Această lege nu face nicio diferenţiere, din punct de vedere etnic, între cei îndeptăţiţi ar fi împropietăriţi pe loc sau colonizaţi aiurea. Ea nu exclude dela împroprietărire pe cei neromâni aşa cum face, de pildă, legislaţia de împroprietărire Iugoslavă, care a lipsit de beneficiul împroprietăririi pe locuitori de origina neslavă[4]).

Un străin, deci care înplineşte condiţiile cerute de art. 78 poate să fie împroprietărit pe loc sau colonizat aiurea la fel ca şi un român, chiar în Cadrilater. De fapt astfel de cazuri au şi fost.

In judeţul Durostor există numeroşi săteni de origină bulgară, din judeţul Vlaşca şi Ilfov care au fost împroprietăriţi de către organele Statului nostru pe baza legii de împroprietărire.

In deosebire de locuitorii puri români care se hotărau cu greu să pornească peste Dunăre, într'o lume necunoscută, aceşti semi români, care acasă mai vorbesc bulgăreşte, se duceau bucuroşi.

Ţinând seama de aceste observaţiuni, trebue să recunoaştem, totuşi, că Legea de Expropriere şi Improprietărire a adus o contribuţie serioasă şi la colonizarea Dobrogei Noi, în două moduri:

1. Prin faptul că, prin aplicării scării de expropriere din Vechiul Regat şi la moşiile din Dobrogea Noă, ea creea în această regiune Statului disponibilităţi de terenuri.

Aceste disponibilităţi nu erau prea mari însă deoarece proprietăţile mari în cele două judeţe. erau rare.

2. Prin faptul că îndreptăţiţii la colonizare din judeţele Vechiului Regat puteau fi îndrumaţi în Cadrilater spre a căpăta loturi.

Aplicarea ei, în ce priveşte colonizările în Dobrogea, a fost ca şi inexistentă.

Cu vremea, câţiva îndreptăţiţi la împroprietărire au fost îndreptaţi spre judeţele Durostor şi Caliacra.

Fixarea lor, fie din cauza formalităţilor îngreunătoare, fie din cauza lipsei de mijloace pentru intemeerea unei gospodării statornice, fie mai ales din cauza mediului străin şi ostil în care erau chemaţi să trăiască izolaţi şi slabi materialiceşte, se făcea cu greu.

---

[3]) 15 Decemvrie 1918, Modificată prin legea din 17 Iulie 1921, Monitorul Oficial Nr. 82.

[4]) De ex. Românii din Banat n'au fost împroprietăriţi chiar dacă au îndeplinit toate condiţiile cerute de lege

Cât pentru o colonizare de proporţii, care să transforme mediul local într'unul adaptat românismului, disponibilităţile de pământ, ce le-a oferit reforma agrară (exproprierea), erau prea reduse ca să permită o asemenea întreprindere, pe baza lor.

Asemenea disponibilităţi puteau fi dobândite numai prin punerea în vigoare a Legii pentru organizarea Dobrogei Noi din 1 Aprilie 1914.

Aceasta s'a făcut odată cu promulgarea *Legii pentru modificarea unor dispoziţiuni din cap. VI al legii dela 1 Aprilie 1914 pentru organizarea Dobrogei Noi.* [5])

Prin această lege s'au întărit, completat şi precizat mai toate dispoziţiunile legii din 1914 în părţile privitoare la proprietatea funciară.

Prin ea posibilităţile localnicilor de a stăpâni, prin titluri false, pământuri ce nu le aparţin, sunt micşorate. Drepturile Statului sunt apărate mai bine. Se fixează în chip lămurit şi precis categoriile de bunuri care fac parte din patrimoniul Statului.

„Pământurile rurale, fie proprietate absolută, fie posesiune mirie – spune art. 116— ale locuitorilor care nu şi-au depas titlurile spre verificare, în terminul prevăzut de art. 111 [6]); ale acelora ale căror titluri au fost verificate şi respinse; cum şi ale acelora care au contravenit dispoziţiunilor art, 114 *sunt şi rămân de drept proprietatea Statului,* care intră în stăpânirea lor pe cale administrativă, fără somaţiune, punere în întârziere sau judecată".

„Posesorii terenurilor mirie (art. 117) devin proprietari deplini pe aceste pământuri, *fie abandonând Statului o treime din câtimea pământului recunoscut,* fie plătind Statului răscumpărarea undei proprietăţi, care se fixează la $^{1}/_{3}$ din valoarea maximă a pământului, după categorii, fixată pentru acea localitate de Consiliul Superior de Agricultură pentru islazurile comunale",

„In toate aceste cazuri posesorul devine proprietarul absolut pe restul terenului recunoscut".

Prin art. 120 Statul stabileşte un drept de preemţiune în caz de vânzare de către proprietari a vreunui teren agricol, fixând şi normele după care se exercită.

Patrimoniul funciar al Statului este determinat prin art. 124 astfel:

Sunt şi rămân proprietatea statului:

a) Toate bunurile de verice natură care au aparţinut Statului bulgar ca avere publică sau privată la 28 Iunie 1913;

b) Toate pădurile. afară de acelea stăpânite de persoane particulare în mod individual şi ale căror acte au fost verificate şi admise conform legii;

c) Toate islazurile comunale (obşteşti), fără deosebire de modurile cu care au fost dobândite;

d) Toate terenurile arabile, de păşune, de pădure, cum şi orice fel de bunuri care aparţin şcoalelor de verice categorie ar fi ele şi ori care au fost modurile de dobândire;

e) Toate terenurile de orice natură şi dobândit prin orice mijloc, care aparţin bisericelor şi oricăror aşezăminte culturale sau de binefacere publice;

f) Toate minele carierele şi apele minerale;

g) Toate locurile, bălţile, canalurile şi pescăriile de orice natură;

h) Toate pământurile prevăzute la art. 116. (Vezi mai sus).

In sfârşit, prin art. 129, legea din 22 Aprilie 1924 pune pentru, prima dată în chip direct, chestiunea colonizării:

„Pe pământurile astăzi proprietatea Statului cum şi pe cele intrate în patrimoniul său prin legea de faţă sau prin expropriere, *statul poate face colonizări şi instrăinări în loturi mici* prin Casa Centrală a Improprietăririi, în baza unui jurnal al Consiliului de Miniştri".

Prin legea aceasta, principalele condiţii pentru pornirea unei acţiuni viguroase de colonizare erau dobândite. Statul a fost pus în situaţie de a dispune, în chip efectiv, de

---

5) Mon. Of. Nr. 89 din 22 Aprilie 1924.

6) Art. 111 acorda termin de un an pentru depunerea titlurilor doveditoare de proprietate absolută sau mirie.

un întins patrimoniu rural realizat, în parte, prin legea exproprierii din 1921 şi în cea mai mare parte prin această lege (din 22 Aprilie 1924) care a completat pe cea din 1914.

Având un patrimoniu însemnat, Statul putea să pornească, în sfârşit, cu hotărîre acţiunea de colonizare.

Totuş nici până la promulgarea legii din 1924, nici după această dată, o asemenea acţiune nu s'a produs.

Un început, foarte sfios în sensul colonizării s'a făcut în toamna anului 1922 prin Jurnalul Consiliului de Miniştri cu Nr. 3.465 din 3 Noemvrie. Prin acest jurnal guvernul de atunci a hotărât înfiinţarea unor grupe de colonii militare.

S'au înfiinţat 13 colonii, ce trebuiau să fie formate din foşti luptători pe frontul dobrogean, în razboiul din 1916—1918. Aceste colonii trebuiau să fie conduse de către un Şef de Colonie şi organizate pe baza principiilor Ministerului de Război. Lotul de colonizare, pentru aceste colonii, a fost fixat la câte 25 ha. fiecărui şef de colonie şi fiecărui colonist.

Şefii de colonie militară, care erau recrutaţi din ofiţerii activi şi de rezervă care au făcut campania din 1916—1918, au mai obţinut, peste lotul lor de colonizare, şi câte 75 de ha. cu arendă pe timp de 15 ani[7]). Arenda era aşa de redusă încât putea fi socotită ca o obligaţie cu totul neglijabilă.

Totalul coloniştilor, aşezaţi în cele 13 colonii, a fost de 458 de persoane. Toţi coloniştii proveneau din Vechiul Regat. Suprafaţa de terenuri ce li s'a atribuit a fost de 12.500 ha.

Coloniile au fost aşezate toate în judeţul Caliacra[8]) în partea de Vest.

Aceşti 458 de colonişti, câteva zeci de îndreptăţiţi la împroprietărire, care neputând fi satisfăcuţi pe loc în satele lor fuseseră îndrumaţi peste Dunăre, iată tot ce se făcuse.

Este de notat că cea mai mare parte dintre aceşti din urmă colonişti nu reuşeau să se instaleze în chip statornic.

Fiind originari cei mai mulţi din satele limitrofe judeţului Durostor sau Caliacra, ei se întorceau în satul lor de îndată ce-şi strângeau recolta de pe lotul lor, pe care cea mai mare parte nici nu-l munceau singuri ci-l dau în parte la localnici turci sau bulgari.

Unii dintre dânşii, care nu se puteau întoarce îu sate, ajungeau să lucreze cu ziua sau cu anul pe la gospodarii localnici mai bine cuprinşi.

Asemenea elemente fluctuante sau biruite de greutăţile materiale, alcătuite, pe alocurea, şi dintre străini, erau departe de a înfăţişa o colonizare care să însemne luarea în stăpânire a unui ţinut de către neamul dominant.

Imboldul pentru o asemenea colonizare, trebuia să vie din altă parte, dintr'o direcţie cu totul neaşteptată până atunci.

El s'a produs în anul 1925.

II. *Mişcările de populaţie din Statele Balcanice. Influenţa lor asupra Românilor din Macedonia.* Mânate de simţul lor realistic şi influenţate de exemplul Turciei care s'a prăbuşit, datorită mai ales existenţei naţionalităţilor străine: Bulgari, Greci, Sârbi în interiorul ei, Statele Balcanice au înţeles, îndată după încheierea păcii dela Bucureşti din Iulie 1913, să procedeze la uniformizarea etnică a supuşilor lor, prin eliminarea celor de altă rasă. Primul tratat a fost încheeat la 29 Septemvrie 1913, între Turcia şi Bulgaria

---

7) Mai târziu aceste 75 de ha. le-au fost cedate, prin vânzare, cu înlesniri de plată şi cu preţ redus.

8) Coloniile acestea bazate pe subordonarea militară a coloniştilor faţă de şefii lor, nu au dat rezultatele aşteptate. In afară de aceasta, în rândurile coloniştilor se strecuraseră şi elemente care nu împlineau condiţiile puse. In anul 1929 ele au fost supuse unei revizuiri şi verificări de către o comisie formată din d-l General Alimănescu, sub-şeful de atunci al Statului Major şi de către d-l Inspector General Agronom Şt. Spătaru, delegat al Ministerului Agriculturii şi Domeniilor. Rezultatul a fost că s'a oprit continuarea colonizărilor militare iar coloniştii au fost scoşi de sub autoritatea şefilor de colonii şi puşi la dispoziţia organelor agricole ca şi ceilalţi colonişti.

Coloniştii aflaţi că nu îndeplinesc condiţiile cerute au fost înlăturaţi. Au fost menţinuţi cu loturi de 25 ha, 13 şefi de colonişti şi 252 de colonişti, în total 265. Au fost reduşi la lotul de 15 ha sau 10 ha, după cum era lotul tip în centrul unde se aflau aşezaţi, 179 de colonişti. Au fost înlăturaţi 14.

care se obligau a face schimb de populaţie dela graniţa aflătoare pe o adâncime de 15 km de o parte şi de alta a graniţei.

Prin convenţia dela Neuilly din 27 Noemvrie 1919, Bulgaria şi Grecia s'au învoit a înlesni emigrarea bulgarilor din teritoriul grec şi a grecilor din teritoriul bulgar [9]).

O comisiune, formată din membri neutri şi lucrând sub auspiciile Societăţilor Naţiunilor a fost instituită în acest scop. Ea a avut să se ocupe de situaţta a peste 90.000 de bulgari din regiunile Culcuş, Ienige ş. a. din Macedonia sau din Tracia şi de aceea a vreo 50.000 de greci care, începând din 1906, părăsiseră Bulgaria de Sud, din cauza persecuţiunilor.

Prin convenţia din Lausanne, din 20 Ianuarie 1923, se stabileşte obligativitatea schimbului de populaţie între Turcia şi Grecia. Turcii din Grecia urmând să plece în Turcia, Grecii din Turcia în Grecia. Au fost scutiţi de obligaţia schimbului grecii, locuitori ai Constantinopolului, şi turcii, locuitori ai Traciei Orientale greceşti. In fapt, spune d-l C. Evelpidis, în carea sa „Les Etats Balkaniqres", din care luăm aceste amănunte, această convenţie nu făcea decât să confirme o stare existentă.

Pe vremea războaelor balcanice 100.000 de turci fugiseră din teritoriile ocupate de greci. Iar cu ocazia evacuării Asiei Mici de către trupele greceşti, peste 1.000.000 de greci se refugiaseră în Grecia.

Mai târziu Comisiunile instituite în acest scop au mai evacuat 355.000 de turci din Grecia în Turcia şi 190.000 de greci peste cei care plecaseră de bună voie în anii anteriori.

La aceşti refugiaţi în Grecia, s'au mai adăugat şi 50.000 de emigranţi din Rusia din regiunile Caucaziene.

In chipul acesta în Grecia s'au adunat în total circa 1.300.000 de refugiaţi dintre cari 1.200.000 din Turcia, 60.000 din Bulgaria, 50.000 din Rusia, în total 1.310.000.

In Bulgaria emigrările benevole sau schimbul de populaţie au adus vreo 200.000 de refugiaţi, cei mai mulţi din Grecia, Turcia, Iugoslavia şi câteva mii din România.

Pe noi ne interesează însă în special situaţia din Grecia. Nu vom intra în amănunte asupra modului cum Grecia a căutat să deslege problema acestor mase enorme de refugiaţi a căror cifră s'a ridicat la aceea a unei pătrimi din numărul întregii populaţii a Ţării.

Subliniem numai faptul că mare majoritate a refugiaţilor în Grecia a fost instalată în Macedonia şi Tracia [10]).

Iată într'adevăr un tablou care învederează aceasta:

Din masa totală a refugiaţilor au fost instalate, pe loturi agricole, un număr de 145.127 de familii agricole. Aceste familii se grupează astfel;

In Macedonia	1.379	sate	427.297	indivizi
In Tracia	242	„	71.293	„
In Epir	26	„	4.418	„
In Grecia Veche	117	„	34.247	„
In insule	230	„	22.011	„

Deci în singură Macedonia au fost instalate de $3^1/_2$ ori mai multe familii de cât în tot restul Greciei.

Această uriaşă imigrare s'a produs paralel cu reforma agrară din Grecia, care a aplicat o expropriere totală tuturor moşiilor absentiştilor, iar parţială tuturor, pământurilor cultivabile, afară de cele cu o întindere de 8 – 15 ha în Thesalia, Macedonia, Epir şi Tracia şi de cele cu 35 ha în restul Greciei.

Prin această reformă aproape toate moşiile din Macedonia au fost total lichidate întrucât ele aparţineau proprietarilor turci, care părăsiseră ţara dela începutul războaielor balcanice.

---

[9]) Toate datele privitoare la schimbul de populaţie dintre statele balcanice le luăm din cartea d-lui *C. Evelpidis Les Etats Balcaniques, Paris 1930*, o lucrare excelentă bazată pe o informaţie bogată şi scrisă cu multă pătrundere.

[10]) C. Evelpidis, Op. cit. pag. 87.

Aceste două fapte: imigrarea a peste 1.300.000 de refugiaţi în Grecia (din care cea mai mare parte au fost instalaţi în Macedonia) şi desfiinţarea totală a moşiilor mari, au avut o răsfrângere catastrofală asupra românilor din aceste părţi.

Românii, crescători de oi, îşi cultivau turmele ducându-le la păşunat vara în munţi pe care-i închiriau dela cutare sau cutare proprietar turc, uneori fiind chiar proprietatea lor proprie, iarna la mare, pe islazurile de pe moşiile de aici, pe care de asemenea le arendau.

Exproprierea, aducând parcelarea în loturi mici a tuturor acestor pamânturi, românii din ţinutul Macedoniei greceşti au fost siliţi să renunţe la cea mai dragă şi productivă ocupaţie a lor, fără nicio posibilitate de a o putea înlocui cu succes prin alta. De altă parte prin revărsarea acestui torent de imigraţi străini, condiţiile generale de existenţă sau înnăsprit la maximum, orice cale de câştig fiind rezervată de către autorităţile greceşti numai pentru conaţionali. Românii nu puteau întâlni de cât duşmănie şi prigonire.

Dacă aceasta era situaţia românilor crescători de turme, aceea a românilor agricultori din ţinutul Megleniei era şi mai dezastroasă.

In această regiune mişcarea naţională luase pe vremea stăpâniri turceşti o aşa de mare desvoltare în cât partizanii culturii şi bisericii greceşti, aproape dispăruseră. In acea vreme era însă lupta pe vieaţă şi pe moarte între statele balcanice pentru convertirea la cultura lor a populaţiilor creştine. Forurile greceşti s'au înverşunat să câştige acest ţinut. Românii megleniţi au opus o rezistenţă din cele mai eroice. Au fost procese, temniţi, atacuri de bande, omoruri de o parte şi de alta. Toate acestea făcuseră acestui ţinut, în ochii grecilor, reputaţia unui cuib antigrecesc stăpânit de duşmănie neînfrântă. Când, în fine, după războiul din 1913 şi mai ales după victoria aliaţilor din 1918, autorităţile greceşti au reluat administrarea acestui ţinut, s'a pornit o prigoană fără milă şi cruţare în contra românilor megleniţi naţionalişti. La această prigoană a pus vârf instalarea de colonişti în unele din satele meglenite.

In timp ce se plămădeau aceste stări, românii din Macedonia vedeau cum fiecare neam de acolo se îndreaptă spre ţara lui: bulgarii spre Bulgaria, turcii spre Turcia şi aşa mai departe.

Astfel s'a trezit între ei, ca o supremă cale de mântuire, *ideea de a emigra şi ei în ţara lor, în România.*

Intrarea în scenă a românilor macedoneni a fost evenimentul decesiv care a zguduit inerţia guvernelor şi le-a determinat să pornească în fine pe calea unei adevărate acţiuni de colonizare a Cadrilaterului.

Mişcarea a pornit din 3 centre româneşti: Meglenia, Veria şi Vodena, trei ţinuturi clasice prin aprigele lupte naţionale purtate cu grecismul şi în care şcoala română, lucrând de mai multe decenii, făcuse cu dragoste de limbă şi neam să prindă rădăcini puternice.

Din aceste trei ţinuturi, situate în inima Macedoniei, mişcarea s'a întins, în unde tot mai largi, cuprinzând şi grupele mai depărtate, rămânând, în ce priveşte Grecia, însă, numai în hotarele Macedoniei.

Faptul că punctele de pornire ale mişcării au fost cele trei regiuni, cu un trecut de lupte naţionale atât de bogat, evidenţiează substratul ei naţional.

Faptul că, în Grecia ea s'a limitat numai la grupele din Macedonia, regiunea cea mai cotropită de masele de refugiaţi, arată conexiunea ei strânsă cu evenimentul aşezării acestor refugiaţi în ţinuturile, în care se desfăşură vieaţa românilor macedoneni.

Mişcările generale ale neamurilor din Peninsula Balcanică ce se petreceau sub ochii românilor, mişcări determinate de schimbările în harta potitică a Statelor balcanice şi de acordurile pentru schimb de populaţie, au contribuit la rândul lor la geneza şi plămădirea curentului.

In timp ce fiecare neam din cele conlocuitoare cu românii se ridică în mase spre a merge la ai săi: Turcii, în Turcia; Bulgarii, în Bulgaria, iar Grecii din Bulgaria şi Turcia veneau cu sutele de mii în Grecia, ar fi fost oare posibil ca românii macedoneni să nu se

gândească şi ei la ţara lor? Chiar dacă ei nu s'ar fi gândit, erau acolo refugiaţii greci, care nu pregetau a le spune: „Aici e ţara noastră, voi sunteţi români, plecaţi în România"[11]).

Curentul de emigrare s'a produs aproape concomitent cu sosirea primelor contigente de refugiaţi din Asia mică (1921—1922).

III. *Românii Macedoneni se adresează Ţării.* Încă din 1922, au început să sosească, dela diferite căpetenii ale mişcării naţionale din Macedonia, serisori prin care cereau cunoscuţilor lor din Ţară să se intereseze dacă Statul român înţelege să le înlesnească aşezarea în Ţară.

Răspunsurile nu puteau fi încurăjătoare. Totuş curentul, stimulat şi de criza ce bântuia în Grecia, creştea. Orice li s'ar fi spus, românii din satele macedonene, care, de jumătate de secol, luptau pentru limba lor românească, cu preţul a nenumărate prigoniri, suferinţi şi jertfe, nu-şi puteau închipui că ţara lor, pe care ei credeau că o slujiseră în acest chip, până dincolo de marginile eroismului şi ale puterii de sacrificiu, nu-i va îmbrăţişa cu drag, acum, când, din iubire pentru neamul lor românesc, ei erau aduşi în situaţia de a-şi părăsi aşezările lor străbune.

Freamătul şi nerăbdarea cuprindea deci tot mai larg suflarea românească din Macedonia iar scrisorile plouau tot mai dese şi stăruitoare.

Pe la începutul lui Martie 1923, la mai puţin de două luni dela semnarea tratatului greco-turc dela Lausanne (20 Ianuarie 1923), un grup de români din Veria avu ideea de a se adresa revizoratului şcoalelor române din Macedonia, care, după cum se ştie, sunt întreţinute de guvernul român, spre a afla părerea guvernului în chestia colonizărilor. Iată cererea care poartă data de 5 Februarie.

Domnule Revizor,

Trăiţi în mijlocul nostru şi credem că e de prisos a vă releva mizeria ce ne ameninţă în urma catastrofei armatelor greceşti din Asia mică şi mai ales a inundării refugiaţilor greci în Macedonia. Scăparea numai în emigrare o vedem. Considerând că expatrierea va fi mai puţin resimţită dacă ne vom plasa în sânul ţării mume, ţinem ca să ştim dacă guvernul român e dispus să-şi manifeste sentimentele părinteşti, primindu-ne în România. Şi cum în dumneavoastră noi vedem autoritatea intermediară între noi şi guvernul român, avem onoarea a vă ruga să binevoiţi a proceda cum veţi crede de cuviinţă pentru a ne aduce răspuns la următoarele întrebări:

a) *Dacă guvernul român permite intrarea noastră în ţară;*

b) *Dacă e dispus guvernul român să intervină pe lângă cel grec ca să avem liberă ieşire;*

c) *Dacă guvernul român ar putea să ne înlesnească transportul, instalarea în Ţară şi să ne împroprietărească*

(Veria, 5 Martie 1922) (Urmează 27 semnături)

Fără a aştepta răspunsul revizoratului, înpresionaţi de îngroşarea progresivă a numărului refugiaţilor, românii din Veria adresează către guvern şi alţi fruntaşi ai ţării şi către diverse instituţii precum şi cătră fruntaşii macedoneni, următorul apel.

Domnule,

Inundaţia refugiaţilor greci în Macedonia ne-a dezorientat în mersul nostru economic.

Ocupaţia de predilecţie a Românilor macedoneni este:

a) *Creşterea vitelor şi în special a oilor;*

b) *Industria lânei şi a laptelui;*

c) *Negoţul cu derivatele lânei şi ale laptelui.*

In căteştrele operaţiuni suntem loviţi în mod ireparabil:

a) *Instalarea refugiaţilor a adus după sine cultivarea locurilor de păşunat şi ca urmare imposibilitatea continuării întreţinerii turmelor de oi;*

b) *Oile lipsind, şomajul celor care se îndeletnicesc cu industria lânei şi a laptelui este inevitabil;*

c) *Printre refugiaţi fiind prea mulţi neguţători cu capitaluri mari, privilegiaţi şi toleraţi de autorităţi, iniţiativa neguţătorilor noştri este anihilată.*

---

[11]) Dela năvălirile barbare până în secolul nostru, niciodată nu s'au produs în Peninsula Balcanică mişcări de mase etnice atât de vaste şi cu efecte atât de profunde cum sunt cele dintre anii 1914—1922.

Aspectul etnografic al peninsulei a fo,t simplificat la maximum, Ţinuturi, ca Macedonia, socotite ca tip de regiuni cu mozaic de popoare, astăzi au o infăţişare etnografică omogenă în proporţie de peste 90 %.

Nu vedem ieşirea decât în emigrare. Şi dorind a ne arunca în braţele patriei mume, avem onoare a vă ruga să binevoiţi a interveni pe lângă guvernul român:

1. Să ne admită intrarea în România.

2. Să se intervină pe lângă guvernul grec pentru ca să ni se asigure eşirea.

3. Să ne împroprietărească şi să ne înlesnească pe cât vă va sta în putere, transportul şi instalarea în ţară [12]).

Veria, 31 Martie 1923. *(ss)* Delegaţia Românilor din Veria

Apelul a fost adresat membrilor guvernului, fruntaşilor din opoziţie, preşedinţilor Corpurilor Legiuitoare, Societăţii de Cultură Macedo-Română, Soc. Studenţilor Macedo-români, Soc. Graiul Românesc, apoi la diferiţi fruntaşi Macedo-Români din Capitală şi din judeţele Durostor şi Caliacra.

El nu a avut rezultate practice. Dintre bărbăţii politici cărora le-a fost adresat, numai cei din opoziţie i-au arătat oarecare atenţie, care însă, prin forţa lucrurilor, a rămas platonică.

D-l I. Mihalache a răspuns că a făcut intervenţie pe lângă Ministerul de Agricultură şi Domenii; d-l I. Maniu şi-a schiţat mai târziu părerile asupra colonizării, într'o conferinţă, pe care a ţinut-o la Fundaţia „Regele Carol". D-sa a preconizat aducerea în ţară a tururor românilor care trăesc în ţări străine, în grupe răsleţe, şi sunt ameninţaţi a se stinge în masele străine.

D-l Gh. Pop, deputat al partidului naţional, a mers mai departe. D-sa a adresat guvernului o întrebare în termenii următori:

De un de zile fraţii noştri din Macedonia grecească, aromânii Pindului şi altor regiuni din regatul Elin, trăesc zile tot mai grele. Din ziua dezastrului în Asia Mică sute de mii de refugiaţi, din ţinutul Smirnei, au invadat regiunile din Epir [13]) *şi Macedonia, îngustând baza de existenţă, pământul şi păşunile fraţilor noştri din Grecia. Guvernul grec a hotărât ca cu ocazia împroprietăririlor ce se fac în aceste regiuni vechi, locuitorii aromâni cetăţeni străvechi ai acelor meleaguri să fie înlăturaţi dela beneficiul legii de împroprietărire şi pământul şi păşunile supuse exproprierii să fie date exclusiv numai refugiaţilor din Anatolia.*

Românii din Grecia văd cu adâncă îngrijorare cum aceste măsuri îngreuează tot mai mult traiul lor.

Ocupaţiunea lor principală fiind creşterea de vite, în locul întâi oeritul, ei pierd partea cea mai mare din păşunile care le serveau ca bază de existenţă şi sunt ameninţaţi de ruină şi peire.

În asemenea împrejurări fraţii noştri din Macedonia au început să se gândească la emigrarea în masă şi unica lor nădejde este aceea pe cure o pun în fraţii lor din puternicul regat dela Nordul Dunării.

Nu se poate ca, la apelul lor de ajutor, inimile noastre româneşti să nu fie mişcate de un sentiment de duioasă dragoste de frate. Acel crâmpei de românism atât de curat şi preţios, care ne-a dat oameni ca pe Mitropolitul Andrei Şaguna, pe Emanoil Gojdu, pe marii filantropi baronul Sina şi pe Const. Hagi Popa, nu se poate să se stingă în neştire fără a avea parte de ajutorul nostru.

Mă adresez deci d-lui Ministru de Externe, întrebând dacă nu socoteşte că este datoria d-sale, ca respectând bunele raporturi ce avem cu regatul Elen, să atragă toată atenţiunea guvernului grec asupra nedreptăţii ce se face poporului aromân din Grecia, nedreptate care nu poate să rămână fără ecou în inimile româneşti.

Mă adresez totodată d-lui Ministru al Agriculturii, întrebându-l dacă nu crede că ar trebui să studieze chestiunea colonizării emigranţilor aromâni în acele părţi ale ţării în care s'ar găsi terenuri disponibile ca în Ialomiţa sau în Cadrilater, pentru ca să ofere harnicului şi mult încercatului popor românesc un azil pe pământul patriei unite [14]).

În ce priveşte guvernul, atitudinea lui a fost în doi peri, mai de grabă nefavorabilă.

Starea creată fraţilor macedoneni şi apelurile lor nu par a-l fi impresionat. La întrebările cuprinse în apel nu s'a grăbit să dea un răspuns.

Preşedinţii Corpurilor legiuitoare au pus apelul la dosar prin mijlocirea Comisiei pentru petiţii [15]).

Iar ministrul agricultuii de atunci, răposatul Al. Constantinescu, când deputatul Ghiţă Pop a pus întrebarea pe care am reprodus-o mai sus, a răspuns textul:

„Ţin să răspund numai decât la partea din comunicarea d-lui deputat care mă priveşte.

„D-l deputat doreşte ca, pământurile care ar fi disponibile, să căutăm să împroprietărim fraţi de-ai noştri

---

[12]) Revista *Peninsula Balcanică* Anul 2, Nr. 8 (Ian. 1925), pag. 184—185, în articolul d-lui Cola Ciumetti: *„Scurt istoric al mişcării pentru emigrare"*.

[13]) O confuzie. De fapt în tot Epirul au fost instalaţi un număr infim de refugiaţi: 4.418 suflete.

[14]) Şedinţa Adunării Deputaţilor din 24 Mai; Desbaterile Adunării Deputaţilor Nr. 73 din 23 Iunie.

[15]) Şedinţa Adunării Deputaţilor din 11 Mai 1923.

din Macedonia. Este incontestabil că avem cu toţii aceeaşi solicitudine faţă de fraţii noştri de oriunde s'ar afla. Dar se ştie proverbul :

„E mai aproape cămaşa decât surtucul«.

„Aşa fiind, în prima linie cred că trebue să umplem locurile libere, rămase prin împroprietărire, cu fraţi de ai noştri, rămaşi dincolo, pe pământ unguresc, prin graniţa nedreaptă care i-a despărţit de noi".

„Satisfăcând deci cu preferinţă pe cei de faţă de care avem o datorie morală, dacă vor mai rămâne pământuri disponibile, este evident, cu aceeaşi inimă largă, ne vom gândi la toţi fraţii noştri, ori de pe ce pământ s'ar afla".

Aceste cuvinte rezumă în chip lămurit atitudinea guvernului. Pentru românii macedoneni, el nu avea decât câteva cuvinte de politeţă. Colonizarea lor în ţară era o chestie care nu se punea decât ca o eventualitate foarte îndepărtată, care la rândul ei atârna de alte eventualităţi îndepărtate şi problematice.

Suferinţele acestor fraţi îndepărtaţi, credinţa lor neînfrântă în solicitudinea României, aşteptarea încordată a gestului care le va aduce mântuirea, tot ceea ce ei socoteau ca o chestiune de vieaţă şi de moarte pentru dânşii, nu exista pentru guvernul român.

Era firesc să fie aşa.

. Ideea crescută în sufletul aromânilor şi ajunsă la maturitate, aici era deabia la început.

Pentru ca o asemenea idee să se realizeze, trebue ca cei de care atârnă realizarea, să se familiarizeze cu ea, să se pătrundă de necesitatea ei, să se convingă că nu se pot scuti de povara ei, oricare ar fi dorinţa lor de a se cruţa dela osteneli şi greutăţi.

Nu numai guvernanţii, care, prin firea lucrurilor, nu puteau cunoaşte frământările unor fraţi îndepărtaţi, dar nici chiar cercurile macedo-române care, prin însăşi fiinţa lor, trebuiau să ştie şi să simtă aceste frământări, nu erau pătrunse în totalitate de necesitatea acestei idei şi nici convinse de posibilităţile ei de realizare.

Sceptici, şi cu drept cuvânt, prin cunoaşterea oamenilor şi stărilor din ţară, cei mai mulţi, nu credeau că se va afla un guvern care să-şi ia asupra lui sarcina meticuloasă şi grea a deplasării unor mase importante de populaţie, a transportului, întreţinerii, adăpostirii, împroprietăririi ei ş. a., lucruri spinoase pentru care se cere încordare, muncă, stăruinţă, fără compensaţia unor succese imediate şi răsunătoare, atât de dorite de politicianii de profesie; apoi aceea de a porni şi duce tratative laborioase cu Statul grec pentru limpezirea tuturor chestiunilor în legătură cu emigrarea, tratative care puteau să aducă încordări în raporturile diplomatice [16]) atât de fericite prin stagnare şi somnolenţă.

Se mai gândeau, fruntaşii macedo-români, şi iarăşi cu multă dreptate, la desiluziile şi suferinţele ce-i aşteaptă pe aceşti fraţi atât de încrezători în dragostea României, când se vor izbi de realitatea prozaică şi aspră din ţară, unde în vremea aceea numai interesele electorale şi de partid aveau prioritate.

In altă ordine de idei se gândeau că depărtarea acestor români de pe meleagurile, unde din strămoşi pulsa vieaţa lor, va însemna sfârşitul cel mai trist şi dureros al atâtor străduinţi şi jertfe naţionale.

Următorul pasaj dintr'un articol din revista „Peninsula Balcanică", rezumă în chipul cel mai sugestiv aceste preocupări.

Autorul se adresează aromânilor dornici de emigrare cu următoarele cuvinte, pe care le pune în gura unui bărbat de Stat:

„V'aţi dat oare bine seamă? Ştiţi ce înseamnă o emigrare? Ştiţi ce înseamnă a părăsi pentru vecie pământul unde v'aţi născut, unde s'au născut părinţii d-voastră, unde aveţi mormintele lor, unde aveţi căminurile d-voastră şi a merge în întunecime — căci a merge pe un alt pământ e a merge în întunerec?

Ştiţi că în România pământul a fost împărţit la clasa ţărănească şi a acelora ce au scăpat ţara de duşmani? Ştiţi că pământul ce a mai rămas se vinde cu zeci de mii de lei pogonul? Pământ de împărţit nu mai e; păşunat de vite fără stăpân nu mai e.

„V'aţi gândit atuncea bine la pasul ce voiţi a face?

„Acele. . . familii au destui bani să se instaleze şi să trăiască? Sunteţi siguri că odată ajunşi acolo, nu o să ajungeţi să blestemaţi ceasul în care aţi plecat?" [17])

---

[16]) De fapt guvernanţii de atunci şi toate guvernele urmă oare au ştiut să evite, după cum vom vedea mai departe, toate aceste griji lăsându-le pe seama coloniştilor, a comitetului de iniţiativă pentru colonizare şi a lui . . . Dumnezeu.

[17]) Revistă „*Peninsula Balcanică*". Anul II (1925), Nr. 8 (Ianuarie). Articolul „*În jurul curentului de Emigrare*" semnat Turnus, pseodonimul directorului revistei, pag. 183.

Societatea de Cultură Macedo-română, prezidată de marele român Ion Grădişteanu, nu manifesta entuziasm pentru emigrare.

Dincolo de suferinţele momentane ale românilor din Macedonia, acest mare patriot întrezărea vremuri ce vor să vie, când România Mare, înălţată la culmi ce mintea noastră nu le poate concepe, va avea nevoie de prezenţa acestor fraţi pe locurile, unde acum suferă atât de cumplit, pentru a fi pietre de temelie ale unui destin şi mai mare.

Cu sufletul lui cald şi plin de bunătate, el, fără a aproba deplasarea unor mase mai mari de aromâni, se arăta însă gata să dea tot sfatul şi ajutorul său acelora care ar veni în ţară din proprie iniţiativă.

Aceeaşi dealtfel era atitudinea mai tuturor celor care nu aprobau emigrarea.

Societatea „Graiul Românesc", unde se aflau grupaţi şi un număr de macedo-români, sub preşedinţia inimosului naţionalist d-l Prof. Simeon Mândrescu, a consacrat o şedinţă chestiunii emigrării macedo-românilor, ajungând la hotărîrea că emigrarea nu trebue aprobată dar că, în schimb, trebue să se facă demersuri pe lângă guvern ca el să intervie energic pentru ca prigonirile împotriva aromânilor să înceteze şi să li se dea puţinţa de a trăi neturburaţi de refugiaţi.

Nici conducătorii intelectuali, dela faţa locului, ai cauzei româneşti nu erau toţi în acelaşi gând.

Administratorul şcolilor române, într'un studiu scris cu o rară pătrundere, analizând starea românizmului în Grecia, sub toate laturile, ajungea la concluzia că singura salvare stă în soluţia emigrării, spunând :

„Situaţia economică fiind de aşa natură, orice întârziere a solutionării acestei arzătoare chestiuni va atrage după sine pentru conaţionalii noştri cele mai deszastruoase urmări, fiindcă, neproducând nimica, vor consuma şi puţina stare ce le-a rămas" [18]).

La fel judecau învăţătorii, preoţii şi toţi cei care trăiau în contact cu poporul.

Printre profesorii dela şcoala din Salonic, erau unii care, avându-şi rostul personal legat de Macedonia, socoteau emigrarea ca o primejdie.

Reprezentantul ţării la Athena, din partea lui, socotea emigrarea ca un blam personal, deoarece ea se sprijinea pe argumentul prigonirilor îndurate de români. Pentru purtătorul de cuvânt al diplomaţiei române la Athena însă nu trebuia să existe suferinţi. Cuvintele bune şi asigurările neprecupeţite, pe care le primea dela miniştri din Capitală, puteau să-i dea şi să-i întreţie iluzia că totul merge de minune.

Până la D-zeu însă te mănâncă sfinţii. Şi dacă sărmanilor români din sate vorbele bune dela Athena le aduceau oarecare mângâiere faptele nu încetau de a-i ustura.

Intregul an 1924 s'a petrecut deci în frământări [19]). În cercurile macedo-române din Bucureşti, chestiunea colonizării ajunsese tema de căpetenie a tuturor discuţiilor. Împărţiţi în tabere, unii o susţineau cu pasiune socotindu-o ca unica mântuire a fracţiunilor române rămase în Macedonia după prăbuşirea Turciei, alţii dimpotrivă o combăteau cu înverşunare.

Aceste frământări, oricât de deşarte ar părea, şi-au avut folosul lor. Ele au limpezit problema pe toate feţele, au definit poziţiile, au determinat strângerea rândurilor acelora care preconizau emigrarea.

Prin ele s'a plămădit mănunchiul de aderenţi fanatici, grupul de iluminaţi, care au făcut din chestia colonizării o chestie personală, din izbânda ei o izbândă personală şi, din neizbândă, o înfrângere proprie.

Între timp răbdarea românilor de dincolo ajunsese la limită.

---

[18]) Revista Tribuna Românilor de peste hotare, anul I (1924) Nr. 8—9 (August—Septemvrie), „Românizmul în Grecia".— Scurtă privire istorică şi critică, pag. 24. Articolul a apărut nesemnat din cauză că autorul ocupa o situaţie oficială.

[19]) Scriitorul acestor rânduri, fiind pe atunci cu catedra la Chişinău, în Basarabia, nu putea urmări decât de departe ceeace se fierbea în Capitală. Aceasta până în primăvara anului 1924, când, mutându-se în Capitală, a putut lua parte activă.

La 20 Iulie 1924 sosiră la Bucureşti cei doi fii ai bătrânului învăţător Christu Noe din com. Lundzini (Meglenia), cu scrisori dela tatăl lor şi dela alţi fruntaşi. Ei spuneau că vieaţa românilor a ajuns un adevărat iad şi că numai pot trăi astfel. Se rugau ca să dobândim măcar pentru 30 de familii, dela guvernul român, favoarea de a fi colonizate în Ţară.

Prin viu graiu cei doi fraţi zugrăveau stările din Meglenia în culori încă şi mai negre decât putuse s'o facă prin scris tatăl lor.

Câtva timp după aceea sosi cu alte scrisori şi cu tablouri de numele celor ce vor să emigreze, tânărul Tuşi Prondi, din com. Cupa (Meglenia). El era delegat de românii din Oşani, Lundzini, Cupa. Spusele lui confirmau în totul pe acelea ale fraţilor Noe.

Puţin după aceea, în 30 Noemvrie 1934, se ţinu, din iniţiativa fruntaşilor români din Veria, în acest oraş, un mare congres cu 400 de delegaţi, având ca temă desbaterea chestiunii emigrării. Iată cum descrie un martor ocular acest congres:

„*D-l dr.* G. Badralesci *deschide congresul la ora 3 p. m. D-sa arată motivele care au determinat ţinerea acestui congres şi dă citire adresei autorităţilor greceşti care îşi exprimă mulţumirea faţă de paşnicul popor aromânesc, lucru care nu se poate bucura de mutualitate. După aceea se procedează la alegerea preşedintelui, care este ales în persoana avocatului* Dumi ru Hagi Gogu. *Acesta rosteşte un discurs prin care stabileşte că ţinta de căpetenie a Statelor cu minorităţi etnice a fost întodeauna să se debaraseze de ele. Grecia care are şi aparatul naţionalizator al refugiaţilor din Asia Mică, a fost pe planul întâi în această direcţie. Aromânii vor avea soarta turcilor şi a bulgarilor. Autorul încheie cerând emigrarea în România.*

D-l G. Celea, *focosul fârşerot, delegat din Vodena, face un scurt istoric, aminteşte de delegaţia sa pe lângă d-l Langa-Răşcanu, ministrul României la Athena, din intervenţia căruia a fost numit membru într'o comisiune greco-aromână, însărcinată cu soluţionarea diferenţelor dintre Aromâni şi refugiaţi. Rezultatele au fost negative, căci refugiaţii formează Stat în Stat şi n'au respectat nicio hotărîre şi astfel au fost ruinaţi celnicii Gherghiţa, G. Cuşa, D. Cuşa etc. Oratorul cere emigrarea până mai au ceva situaţii aromânii, chip de trai nefiind în Macedonia.*

„Între timp se dă citire unei telegrame de urare din partea maiorului aromân din Tesalia Nicu Telieni *ceea ce dă loc la ovaţiuni furtunoase".*

„D-l I. Papanacea, *fost delegat la Bucureşti acum doi ani, în chestia emigrării relevează persecuţiunile greceşti pe care le crede sistematice şi pornind din partea autorităţilor. Oratorul stabileşte că toate plângerile Aromânilor au rămas fără rezultat şi demască duplicitatea guvernului, reproducând declaraţia ministrului de agricultură în Parlamentul Greciei, prin care asigura pe refugiaţi că aromânii nu vor fi proprietarii izlazurilor celor două sate pur româneşti: Selia de Sus şi de Jos.*

„D-l Sotir Sârbu, *îndeamnă la o ultimă intervenţie pe lângă autorităţile greceşti doar, doar de data aceasta cuvântul nostru prietenesc va fi ascultat.*

„D-l D. Pitulia, *preşedintele societăţii „Doxa" a crescătorilor de vite, se plânge că autorităţile greceşti rămân indiferente la plângerile Aromânilor şi socoteşte că orice aşteptare e o dureroasă pierdere de timp.*

„Oratorul adaugă că ministrul agriculturii, d. Maris, a declarat că nu se va permite împroprietărirea decât la Grecii sadea „gnisii elines" şi cere emigrarea până nu ajung la sapă de lemn.

„D-l *C. Canachev*, delegat din Meglenia, relevează persecuţiunile din nefericita Meglenie şi cere emigrarea.

D-l *Nucia Cavachi*, spune că n'a rămas trai pentru Aromâni în Grecia" [20]).

Ecoul acestui congres, veştile tot mai îngrijitoare aduse nu numai de poştă ci prin curieri şi înputerniciţi speciali, ce se succedau la intervale scurte [21]) au făcut pe aceia dintre Macedo-ronânii din Bucureşti care înţelegeau să ajute poporului de dincolo aşa cum el înţelegea să fie ajutat şi care, ca atare, se raliaseră mişcării de colonizare din tot sufletul, să păşească la acţiune.

---

20) Revista Peninsula Balcanică, Anul II, Nr. 8, Ianuarie 1925, pag. 188 — 189.

21) La 15 Decemvrie 1934, comunitatea română din com. Lugnuţa (Lundzini), Meglenia, se adresa scriitorului acestor rânduri cu următoarele cuvinte:

Soarta a fost vitregă cu noi. Am suferit persecuţiuni de nedescris; am dat şi jertfe omeneşti... Refugiatul vine şi ară ţarina care-i place. Alergi la dreapta şi la stânga, te duci din birou în birou, dela o autoritate la alta, şi nicăeri nu găseşti dreptate... Toate acestea şi persecuţiunile îndurate zilnic, ne constrâng să ne părăsim locul iubit, frumoasa comună, unde se află mormântul fiinţelor dragi nouă şi să ne căutăm mântuirea în altă parte.

Locul cel mai potrivit, unde să nu ne perdem ca neam, ci vom fi şi folositori lui, este pământul ţării, pentru care, d-le C. Noe, avem onoare a vă ruga să binevoiţi a interveni pe lângă guvernul român ca să dispue:

1. Intervenţia pe lângă guvernul grec de a permite libera ieşire din aceste locuri.
2. Intrarea şi instalarea şi împroprietărirea în România a familiilor noastre.

(ss) *Preşedinte*, Riza Kita

După numeroase consfătuiri şi încercări de a câştiga acţiunii pentru cauza colonizării pe toţi bărbaţii cu mai multă suprafaţă din colonia macedo-română, ei s'au hotărît să se constitue într'un comitet de iniţiativă care să-şi pue toate puterile în sprijinul ideei de colonizare.

Acest comitet a luat fiinţă în locuinţa scriitorului acestor rânduri, în ziua de 3 Ianuarie 1925.

Iată procesul-verbal de constituire:

PROCES-VERBAL Nr. 1

Astăzi, 3 Ianuarie 1925, subsemnaţii C. Noe, V. Muşi, Dumitru Babuş, P. Marcu, Stere Hagigogu, N. Barlamaci, T. Hagigogu şi Dionisie Dumitru, sesizaţi fiind de scrisorile şi adresele venite dela fraţii noştrii din regiunile Meglenia, Veria, Vodena, care cer cu insistenţă să intervenim pe lângă guvernul român pentru a li se asigura imigrarea în ţară, fiind nevoiţi, altfel, a se expatria în alte ţări, luând cunoştinţă de această stare de lucruri, ne constituim într'un Comitet de iniţiativă *cu scopul de a face demersurile necesare pentru realizarea doleanţelor acestor fraţi.*

„Ca atare hotărâm a alcătui un memoriu spre a-l prezenta guvernului român, luând contact cu d-nii Prim-ministru, Ministrul de Domenii, Ministrul de Finanţe şi de Externe, precum şi cu toţi şefii partidelor de opoziţie, pentru asigurarea a unor loturi în ţară, a despăgubirilor pentru avutul ce emigranţii vor lăsa în urma lor, înlesnirea călătoriei emigranţilor, finanţarea colonizării prin credite ieftine şi cu termen lung pentru plata loturilor şi achiziţia inventarului necesar.

„Comitetul va putea coopta orice persoană care ar fi socotită că poate ajuta scopului propus.[23])

(ss) Const. Noe, Vasile Muşi, P. Marcu, D. Babuş, N. A. Balamaci, Stere Hagigogu, T. Hagigogu, Dumitru Dionisie.

Constituirea acestui comitet a fost pasul hotărîtor pentru începerea şi izbânda colonizării. Nu mai era vorba acum de discuţii şi cotroverse. Un grup de oameni hotărîţi îşi luau asupra lor sarcina de a pune totul în mişcare spre a face ca chemările fraţilor de sub jug străin să nu rămână fără răspuns favorabil. Comitetul a fost sâmburele în jurul căruia se puteau grupa toate bunăvoinţele. El era astfel alcătuit ca, fie ce regiune din Grecia, din ţinuturile atinse de curentul emigrării, să-şi aibe în comitet oamenii săi cunoscuţi. Prin aceşti oameni, la comitet se concentrau toate ştirile, despre tot ce se petrecea dincolo în legătură cu problema colonizării. Lui i se adresau toţi aceea care aveau vreo ştire nouă de adus, vreo propunere de făcut în folosul cauzei. El s'a bucurat, din primul moment, de numeroase concursuri. Cadrele lui nu erau fixe sau închise, oricine voia să ajute era îmbrăţişat. Toţi cei ce au participat la strădaniile lui au lucrat cu râvnă, unii mai mult alţii mai puţin timp.

Au fost unii, însă, care nu au fluctuat niciodată, care au rămas, dela început până la deplina izbândă, timp de aproape 10 ani, în serviciul colonizării, jertfindu-şi cu pasiune fiece clipă, lăsată liberă, de ocupaţiile lor.

Îndată după alcătuire, comitetul a întocmit un memoriu în sensul celor preconizate în procesul-verbal de constituire şi a întreprins demersuri stăruitoare pentru a risipi prejudecăţile şi ideile preconcepute în contra colonizării.

Dispunând de material informativ, membrii comitetului, în intrevederi lungi, au reuşit să convingă pe marele patriot Ion Grădişteanu că, în emigrare, nu trebue să vadă o desfiinţare a elementului român din Macedonia, ci numai salvarea unor grupe răsleţe, care, după 7 decenii de lupte naţionale, se văd ameninţate cu peirea.

Grădişteanu s'a convins că nu e nicio cale de a scăpa pe aceşti români căci, chiar dacă se va obţine mai multă toleranţă faţă de şcoala lor română, ei vor fi desfiinţaţii pe cale economică. Soluţia pe care o ventilau unii, de a-i feri de prăbuşire economică, obţinând, prin intervenţia guvernului român, ca statul grec să nu-i excludă dela beneficiul împropietăririi fiind şi ei cetăţeni ca toţi ceilalţi, soluţiune pe care statul grec nu o admitea, în ipoteza că ar putea fi realizată, n'ar face decât să grăbească procesul de dispariţie a lor, deoarece ei nu ar fi împropietăriţi în grupe, câte mai mulţi la un loc, ci resfiraţi individual prin sate greceşti.

---

[23]) Revista *„Tribuna Românilor de peste hotare"*, anul II, Nr. 78, Iulie — August 1925, articolul *„Emigrarea Aromânilor şi Colonizarea Cadrilaterului"* pag. 42—52. Acolo se află publicate mai toate actele referitoare la colonizarea până la acea dată (August 1925).

Ionaş Grădişteanu s'a lăsat deci convins şi a promis să pue toată stăruinţa, pe lângă guvern, întru înfăptuirea colonizării, cerând însă în chip expres ca emigrarea să fie cât mai redusă.

La fel s'a intervenit pe lângă profesorul Iuliu Valaori, foarte preţuit de către fraţii Brătianu. Şi dânsul, după multe obiecţiuni, a făgăduit să dea sprijinul său mişcării pentru colonizare.

Stăruinţi asemănătoare şi fără preget pe lângă orice personalitate cunoscută că a manifestat vreodată o cât de mică simpatie faţă de macedo-români sau care avea sau avusese vreo legătură apropiată cu vreunul din membrii Comitetului şi care putea să fie de folos cauzei.

Astfel, ici colo prin legături personale, pe care unii din noi le aveau cu unii membri ai cabinetului, dar mai ales prin intervenţia unor atari persoane, comitetul de iniţiativă a obţinut audienţele speciale solicitate şi a putut să-şi susţie cu toată amploarea, memoriul şi cauza căreia se consacrase.

El a putut constata că ideea de colonizare făcuse un drum mai larg în conştiinţa fiecărui om de stat. Mai toţi erau în curent cu ivazia de refugiaţi în Macedonia şi cu mişcarea aromânilor pentru emigrare în ţară. La toţi am găsit mai multă înţelegere pentru suferinţele fraţilor de dincolo şi fiecare ne-a făgăduit că va cerceta cu bunăvoinţă memoriul promiţându-ne concursul pentru o soluţiune favorabilă.

O fi avut vreun amestec în această primire mai bună, în cuvintele încurajătoare cu care am fost primiţi, poate şi credinţa membrilor guvernului că e vorba de o chestiune teoretică, de proiecte ideologice, se gândeau ei poate că va mai curge multă apă pe Dunăre până când transporturile de colonişti să debarce la Constanţa?

N'am putea spune.

E drept că guvernarea liberală era pe sfârşite. Partidul liberal, fiind în al patrulea an la putere, se discuta dacă textul Constituţiei îngădue o nouă sesiune parlamentară, discuţie ce s'a încheiat prin interpretarea că cei 4 ani trebue calculaţi, nu dela fixarea alegerilor, ci dela constituirea Corpurilor Legiuitoare. E ştiut că, în general, guvernanţii, când se apropiau de opoziţie deveneau mai dulci.

Oricare o fi fost motivele, de astă dată guvernul s'a arătat accesibil şi înţelegător. Dacă în mintea guvernului, sau măcar a vreunora din membrii lui, a putut încolţi însă gândul că în această chestie a colonizării, deocamdată totul se va reduce la fraze, la amabilităţi fără consecinţă pentru dânşii, şi că, urmând a părăsi puterea, nu vor fi puşi în situaţie de a dovedi cu fapta bunele lor dispoziţii verbale, ei se înşelau.

N'a trecut o lună dela alcătuirea comitetului de iniţiativă şi nici o săptămână dela ultimele întrevederi cu unii miniştri, că a şi sosit la Bucureşti o numeroasă delegaţie din fruntaşi ai tuturor grupelor şi satelor din Macedonia cu români dornici de emigrare.

Iată cum era alcătuită delegaţia :

Din regiunea Meglenia: Comuna *Livezi*, reprezentată prin Iancu Cepi; comunele *Lundzini*, *Oşani* şi *Cupa*, neputând trimete delegaţi, au rugat să-i reprezinte pe prof. Const. Noe şi Hr. Iuffu.

Regiunea Veria, reprezentată prin Stere Hagigogu.

Regiunea Vodena: comuna *Gramaticova*, prin George Celea, George Cuşa, Dumitru Cuşa, Tacu Celea; comuna *Cândrova*, prin Nicu Zdru; comuna *Paticina*, prin Gheorghe Popescu; comuna *Vodena*, prin Dumitru Caţara şi M. Bajdechi.

Regiunea Caterina: Comuna *Caterina*, prin George Colimitra şi Nicola Puiu; comuna *Kitros*, prin Stere Buciumană şi Mihali Guli.

Sosirea delegaţilor, în rândurile cărora se găseau fruntaşi cunoscuţi în toată lumea macedo-română, prin vitejia arătată de ei în luptele cu grecismul, prin mulţi ani de temniţi grele înduraţi pentru românism, prin averi distruse şi membri ai familiilor lor ucişi, a avut un efect covârşitor asupra opiniei aromânilor din Regat. De acum nu vorbeau alţii în numele fraţilor îndepărtaţi, ci erau ei înşişi de faţă spre a-şi apăra cauza cu elocvenţa oamenilor care s'au jertfit pentru ideea românească.

Când li se vorbea de stingerea graiului, cântului şi vieţii româneşti pe plaiurile lor, de părăsirea mormintelor părinţilor şi străbunilor, ei răspundeau:

— Cine ne vorbeşte despre aceste lucruri sfinte? D-voastră care le-aţi părăsit cu zeci de ani înaintea noastră?

— Cine putea acuza de dezertare pe aceşti eroi care au stat neînfricoşaţi zeci de ani în fruntea tuturor luptelor?

— Nu ne temem de gloanţe, spuneau ei. Am fost loviţi, am fost ucişi în vremea turcului de bandele de antarţi. Am răspuns cum am putut, la fugă nu ne-am gândit. Acuma însă nu e vorba de gloanţe şi de lupte, acum ne ameninţă stingerea prin foame. O asemenea peire josnică nu o putem suporta.

In faţa lor, orice rezistenţă făţişe faţă de ideea colonizării s'a spulberat.

La 1 Februarie studenţimea macedo-română, într'o adunare extraordinară a Societăţii sale, după desbateri însufleţite, s'a declarat fără rezervă pentru colonizare printr'o moţiune, din care extragem:

„Studenţimea macedo-română din Capitală, întrunită astăzi, 1 Februarie a. c., în adunare generală extraordinară spre a se pronunţa asupra aşezării în Ţară a aromânilor care se refugiază din locurile de baştină, luând cunoştinţă de memoriile şi adresele oficiale, sosite dela faţa locului, ascultând expunerile delegaţilor din comunele Gramaticova, Cândrova, Paticina, Hurupani, Vodena, Caterina, Livezi, Chitros, Oşani, Lundzini, Cupa,........ hotărăşte:

1. A îmbrăţişa cu toată dragostea cauza acestor aromâni, stăruind pentru colonizarea lor în Ţară, unde prin virtuţile, energia şi pregătirea lor economică, pot fi de mare folos vieţii naţionale.

2. Deleagă pe dd. Naum Ionescu, Simeon Ţovaru, Nicolae Pariza, ca dimpreună cu delegaţii veniţi de dincolo şi comitetul de iniţiativă, să facă demersurile necesare pentru realizarea neîntârziată a cererilor lor" [23]).

Indată după sosire, delegaţii din Macedonia au luat contact cu comitetul de iniţiativă din Bucureşti, care se completase cu doi reprezentanţi ai studenţimii, N. Parizor şi N. Ionescu şi cu doi delegaţi ai Soc. „Meglenia", Hr. Iuffu şi D. Kehaia, pentru a urma în comun acţiunea întreprinsă.

Delegaţii au aprobat în totul cele făcute până la sosirea lor de comitetul de iniţiativă şi împreună cu aceştia au dispus noi demersuri prin următorul:

PROCES-VERBAL Nr. 2

Astăzi, 2 Februarie 1925, întrunindu-se delegaţia pentru refugierea Românilor din comunele: Gramaticova, Cândrova, Paticina, Vodena, Livezi, Caterina, Kitros, Oşani, Lundzini (Lugunţa), Cupa, Papadia şi Hurupani, s'au discutat şi hotărît următoarele:

1. Delegaţiunea ia cunoştinţă de constituirea comitetului de iniţiativă pentru sprijinirea doleanţelor lor şi aprobă activitatea acestui comitet în acest scop, precum şi memoriul înaintat guvernului.

2. Luând în discuţiune doleanţele Românilor din numitele comune, hotărăşte a se întocmi încă un memoriu către înaltul guvern, prin care să se ceară următoarele:

a) *Se cere 20 de ha pentru fiecare familie, şi locuri de casă, care să se plătească într'un termen mai lung;*

b) *Acordarea de credite pentru construirea caselor şi procurarea inventarului;*

c) *Se va cere ca guvernul român să intervie pe lângă guvernul grec pentru ca aceşti români să fie despăgubiţi de averile imobile rămase prin comunele părăsite de ei;*

d) *înlesnirea transporturilor până la faţa locului şi intervenţia pentru înlăturarea oricăror piedici din partea grecilor;*

e) *Rechiziţionarea de case pentru adăpostul refugiaţilor până când ei îşi vor construi case proprii.*

Adunarea însărcinează pe d-nii Const. Noe şi V. Muşi a alcătui memoriul sus menţionat.

(ss) Const. Noe, Vasile Muşi, George Celea, Stere Hagigogu, Petre Marcu, Nicolae Pariza, George Popescu, Iancu Cepi, Dumitru Cuşa, Mihail Bajdechi, Stere Buclumană, Nacu Ziru, Mihail Guli, Tacu Celea, Colu Pulu, D. Caţara [24]).

Din partea sa, Consiliul de 35 al Societăţii Macedo-Române, luând cunoştinţă de sosirea delegaţilor, s'a întrunit sub preşedinţia lui Ionaş Grădişteanu, şi în urma unor impresionante cuvântări rostite de delegaţi şi de d-nii N. Batzaria, N. Tacit, răposatul Dr. I. Ghiulamilla ş. a., s'a pronunţat pentru sprijinirea delegaţiei. Doi membri de frunte ai săi, d-nii Dr. I. Ghiulamilla şi Dr. Dudumi, au fost desemnaţi ca în comun cu comitetul

---

[23]) Revista „Tribuna Rom. de peste Hotare", Nr. citat, pag. 44.

[24]) Trib. Rom. de peste Hotare, Nr. citat, pag. 45.

de inițiativă să ia parte la audiențele și intervențiile pentru obținerea aprobării celor cerute de delegați.

Acum toate personalitățile de seamă ale cercurilor macedo-române și toate organele care se socoteau în drept a vorbi în numele lor, *erau formal angajate* întru sprijinirea colonizării.

S'a întocmit imediat către șeful guvernului un nou memoriu, în cuprinsul următor:

Domnule Președinte,

În urma împrejurărilor intervenite în sudul Dunării după ultimele războaie, a schimbului de populație urmat între Grecia și Turcia, precum și a măsurilor pe care statul grec le-a luat și le ia pentru naționalizarea radicală a ținuturilor anexate, inundând unele sate aromâne cu coloniști greco-asiatici și schimbând fundamental regimul juridic al pământului prin exproprieri și împroprietăriri, în care nu se ține seamă decât de interesul coloniștilor și de scopul strict de distrugere a tot ce este element negrecesc — situația elementului aromân din aceste ținuturi și în deosebi a grupelor dela frontieră, a devenit insuportabilă, astfel că numeroase familii române s'au decis să se expatrieze, cu riscul de a se resfira chiar prin țări străine, unde vor fi expuse la o grabnică asimilare.

În asemenea alternativă, aromânii din regiunile Vodena, Meglenia și Caterina, înainte de a lua drumul pribegiei, punându-și încrederea în solicitudinea Regatului Român, au ales din sânul lor delegați care să aducă înaintea Excelenței Voastre rugămintea lor arzătoare de a li se înlesni venirea și instalarea lor ca coloniști în țara căreia vor să-și închine toată munca, energia și devotamentul lor de Români, îndelung încercați prin credința către neamul și limba lor.

Delegația noastră reprezintă un total de 1.317 de familii, cu un efectiv de 6.315 suflete și anume:

1. Regiunea Vodena-Veria: *Veria 54 familii; Vodena 89 familii; Paticina 108 familii; Papadia 65 familii; Cândrova 120 familii; Gramaticova 200 familii; Total 636 familii.*

2. Regiunea Meglenia: *Livezi 150 familii; Cupa 60 familii; Lundzini 66 familii; Oșani 95 familii; Total 371 familii.*

3. Regiunea Caterina: *Caterina 107 familii; Kitra 91 familii; Horopani 112 familii; Total general 1.317 familii*

„Dânșii solicită respectos a fi colonizați în țară, de preferință în Dobrogea Nouă, fiind convinși că aducerea lor va fi cât se poate de folositoare pentru neamul românesc, atât din punct de vedere național cât și din punct de vedere economic și anume:

„Din punct de vedere național, acești români, prin energia și tenacitatea lor, vor asigura granița provinciei din sudul Dunărei, făcând imposibilă orice acțiune în contra statului român.

„Din punct de vedere economic, acești români, recunoscuți ca elemente superioare, pe acest tărâm, în toate țările balcanice, chiar în numărul redus în care se vor așeza, vor reuși, în scurtă vreme, să imprime vieții economice din această provincie caracterul românesc pe care ea trebuie să-l aibe [25]*).*

„Dânșii vor introduce în țară culturi și îndeletniciri casnice, care nu sunt cunoscute la noi și pentru a căror încetățenire, Statul Român face atâtea sacrificii, întreținând școli speciale. Astfel vor putea da extindere grădinăritului culturii gândacilor de mătase, a tutunurilor și a bumbacului, care se practică pe o scară intensivă, de către grupurile de români din aceste regiuni [26]*).*

„Industria casnică, lucratul lânei, covoare țesături, împletituri, care sunt apreciate în lumea orientală și pe piețele apusene, formau o sursă din cele mai productive a muncii de iarnă, a femeilor aromâne.

Așezarea lor nu ar prezenta mari incoveniente. Ea se va face prin colonizarea acestor români în grupe de câte 40 — 50 de familii, pe terenurile de care statul dispune, în Cadrilater sau în alte părți. Din aceste terenuri, ar avea să li se acorde loturi de câte 20 hectare, pe care ar urma să le achite într'un număr de ani după modalitățile fixate de specialiști și hotărâte de Înaltul Guvern.

Pentru a putea exploata terenurile, un institut de credit din cele existente. sau unul format special, ar avea să le avanseze sume cu dobânzi mici spre a-și asigura inventarul necesar; de asemenea să li se avanseze credite pentru construirea locuințelor, oferindu-li-se, gratuit materialul din pădurile și carierele statului. Până la construirea locuințelor să se rechiziționeze pe seama lor, încăperi dela locuitorii din satele pe lângă care vor fi așezați.

„Pentru averile netransportabile ce Românii posedă dincolo, Statul Român să comunice cu cel grec ca să le acorde despăgubiri potrivit cu valoarea lor.

„În ce privește transportul, Statul să ia măsuri ca, familiile cu bagajele transortabile, să fie încărcate pe vasele Serviciului Maritim Român din portul Salonic.

„Trebue să menționăm că mare parte din acești români mai dispun încă de capitaluri însemnate ceace va ușura mult sarcina Statului.

„Avem deplină încredere că cererile noastre vor fi primite și că Românii, care așteaptă înfrigurați verdicul Înaltului Guvern nu vor fi lăsați pradă desnădejdii.

(ss) Const. Noe, Vasile Muși, George Celea, Stere Hagigogu, Petre Marcu, Nicolae Pariza, George Popescu, George Colimitra. Iancu Cepi, Dumitru Cușa, George Cușa, Mihail Bazdechi, Stere Buciumană, Nucu Zdru, Mihail Guli, Tacu Celea Cola Puiu, D. Cațara.

---

25) Această prevedere e pe cale a se adeveri, d-l G. Dimitriu, secretarul general al Camerei de Comerț din Silistra mi-a comunicat nu de mult că, în acest oraș, numai românii din regiunea Giumaia (Macedonia-Bulgară) au deschis peste 50 de prăvălii și prăvălioare.

26) Se vorbea de emigrarea în Turcia în caz dacă România n'ar fi admis colonizarea lor. Unele din aceste culturi au și fost introduse. Județul Durostor a devenit un centru producător de bumbac datorită coloniștilor din regiunea Meglenia și Poroi care au adus semințe speciale care prind și se coc mai bine în Cadrilater.

Cu acest memoriu, tras în mai multe exemplare, s'a început din nou colindatul pela miniştri, după ce, în prealabil, Ionaş Grădişteanu şi alte persoane, cu mai mult acces şi influenţă, au facut intervenţii anticipate [27]).

Miniştrii vizitaţi, impresionaţi de cuvântările delegaţiilor, dintre care unii se prezentau în frumoasele lor costume naţionale, nu puteau să se arate faţă de ei mai puţin binevoitori decât se arătaseră faţă de comitetul de iniţiativă. Dealtfel nici nu era posibil. Oamenii aceştia aveau un optimism sănătos, pe care nici o piedecă nu-l intimida şi un mod special al lor de a discuta, care forţa consimţământul:

Răposatul Vintilă Brătianu, primind pe delegaţi în audienţă, după ce şi-a arătat toată simpatia faţă de fraţii aromâni, spunând cum, în fiecare an, la alcătuirea bugetelor, cu toate greutăţile prin care trec finanţele ţării, d-sa nu numai că nu a redus bugetul şcolilor române din Grecia, dar că, prin excepţie, a admis toate sporurile, a început o expunere lungă şi oarecum întortochiată asupra greutăţilor prin care trece ţara, asupra nevoilor mult mai urgente care reclamă deslegare, voind să facă pe delegaţi să înţeleagă cât este de greu guvernului să se ocupe de chestia colonizării aromânilor.

Simţind unde vrea să ajungă, un delegat îl întrerupse brusc;

— „Domnule Vintilă, nă vreţi i nu nă vreţi".

— Vă vrem răspunse V. Brătianu.

— Ahât vrem să ştim noi. (Atât voim să ştim noi). Trăiască România, conchise delegatul.

Cu astă audienţă s'a isprăvit, iar delegaţii strângând mâna lui Vintilă Brătianu, pe faţa căruia se desemna un zâmbet, au plecat fericiţi că dobândiseră cuvântul celui mai influent membru din cabinet.

Dela Finanţe am pornit spre Palatul Sturza, spre a vorbii cu Ministrul de Externe, I. G. Duca. Ministrul nu sosise la Minister, trebuia să mai aşteptăm puţin. Şi-au adus aminte atunci de fostul consul Dem. Brăileanu care, în anii cât fusese în Macedonia, la Bitolia şi Salonic, lăsase amintiri frumoase în urma lui. Au voit să-l vază.

Biroul lui Brăileanu, care lucra la Direcţia Hotarelor, era sus de tot, la mansarda palatului. Urcăm până sus, toate scările. Brăileanu care-i cunoscuse pe toţi, i-a primit ca pe nişte fraţi, le-a strâns mâna, i-a îmbrăţişat. le-a oferit scaune, apoi cafele. În timp ce se interesa de modul cum merge chestiunea colonizării, căci aflase de venirea lor în Ţară şi de scopul ei, şi le dădea diferite sfaturi, cum să pue chestia în faţa Ministrului, unul întreabă:

— D-le Brăileanu. Este înalt acoperişul acestui palat?

— Da, voiţi să-l vedeţi, uite, scara de acolo duce drept la acoperiş.

Delegaţii au şi pornit pe scară spre acoperiş. Unii din noi am rămas în birou. Dânşii însă, când s'au văzut pe acoperiş, de unde se vedea, cât ai cuprinde cu ochiul, ca într'o panoramă, mare parte din Bucureşti şi împrejurimile lui acoperite de verdeaţă, au exclamat: Feciori ai să cântăm Părinteasca Dimandare. Părinteasca Dimandare, este, după cum se ştie, imnul pe care îl intonează în orice împrejurare solemnă şi fără de care nu se petrece nici un act însemnat al vieţii lor.

Părinteasca dimândare Nă sprijură cu foc mare Fraţi dimumă şi ditată Voi români di eta toată	Părinteasca poruncă Ne conjură cu foc mare Fraţi de mamă şi de tată Voi Români de vremea toată
Blăstemare s'aibă 'n casă Cari di limba lui s'alasă Cari-şi lasă limba lui S'lu ardă pira focului etc., etc., etc.	Blestem să aibă în casă Cine de limba lui se lasă Cine-şi lasă limba lui Să-l ardă para focului

[27]) Una dintre aceste persoane a fost şi d-l Al. Alimănişteanu. Ştiind că d-na Alimănişteanu, soră cu Ioan şi Vintilă Brătianu, arătase în mai multe ocazii, simpatie pentru Aromâni, unii dintre membrii comitetului au fost de părere să încercăm a o vedea spre a-i obţine concursul. În acst scop ne-am prezentat d-lui Al. Alimănişteanu, la Banca Viticolă, al cărei Administrator-Delegat era. D-sa ne-a spus că d-na nu e în Bucureşti, dar aflând de scopul urmărit de noi, a fost viu impresionat şi ne-a fost de mult ajutor, aducând doleanţele noastre la cunoştinţa lui I. I. C. Brătianu.

Şi astfel, în timp ce, în etajele de jos ale palatului Sturza, diplomaţi gravi studiau şi dezbăteau chestiuni internaţionale, sus pe acoperiş delegaţii aromâni, trimeteau văzduhului Capitalei cuvintele şi acordurile jurământului lor că nu-şi vor părăsi limba şi neamul.

Erau mulţumiţi de Vintilă Brătianu şi înţelegeau în acest chip să-şi manifeste mulţumirea

Noi auziam din birou zgomot pe acoperiş şi ne miram de întârzierea lor. Când ne-au spus ce s'a petrecut sus, am râs cu hohote.

Între timp, I. G. Duca venise la minister. Audienţa a fost scurtă. Vorbe diplomatice şi amabile dar niciun angajament precis că va interveni la Statul grec în sensul că acesta să uşureze plecarea eventuală a emigranţilor şi să-şi asume plata averilor ce le-ar lăsa coloniştii acolo.

Audienţa cea mai rodnică a fost la Al. Constantinescu. Fostul fruntaş liberal, pe atunci ministru al Agriculturii, sub reputaţia lui de mare sforar, ascundea o inimă caldă, plină de înduioşare şi sentiment.

Când cei mai bătrâni din delegaţie, au început să-i înşire năcazurile lor şi i s'au adresat ca unui părinte să-i ajute să vie în ţară ca să nu-şi piardă limba şi neamul, ochii i s'au umezit de lacrămi. Iar când Iancu Cepi, un bătrân cu mâna şi cu piciorul rupt de gloanţele antarţilor, i-a strigat: *„Tu mâna ta stă bana noastră, i nă lia în ţară, i nă arucă în mare."* (În mâna ta stă vieaţa noastră, ori ne ia în ţară, ori ne aruncă în mare). Costantinescu a răspuns fără şovăire.

— Vreau să aduc pe fraţii macedoneni în Ţară.

Din acea clipă, Al. Constantinescu a fost şi a ramas câştigat cauzei colonizării.

Zilele acestea au fost pentru delegaţi, zile pline de mulţumire. Ştiind că *„pe unde ese cuvântul, ese şi sufletul,"* ei socoteau colonizarea ca şi făcută. Noi, cei din comitetul de iniţiativă, le spuneam că, dela vorbă până la faptă, mai e încă un drum destul de lung.

Colonizarea era admisă, dar numai verbal şi în principiu. În vederea ei nu exista nicio pregătire, nu se cunoşteau nici suprafeţele de pământ disponibil, nici localităţile unde se află ele. O altă greutate era că legile şi regulamentele nu prevedeau colonizare cu români necetăţeni. Noi cei din comitetul de iniţiativă, ştiind cât de repede sboară vorbele, nu voiam să-i lăsăm să plece fără a avea ceva sigur la mână. Zilele însă treceau după zile, spesele sporeau şi sumele de bani cu care veniseră erau pe sfârşite. Nerăbdarea şi descurajarea începea să cuprindă pe aceşti oameni de un optimism atât de robust.

În asemenea situaţie, s'a simţit nevoia unui nou demers, de astă dată numai pe lângă Ministrul de Agricultură, ceeace s'a făcut prin următorul memoriu:

Domnule Ministru,

„Subsemnaţii delegaţi a 1300 de familii macedonene din 14 comune, cu înalt respect ne permitem a vă supune cele ce urmează:

„Delegaţia noastră a sosit în Ţară de acum două luni de zile, cu însărcinarea de a solicita înaltului guvern concursul său pentru aşezarea acestor familii în judeţele Caliacra şi Durostor.

„Delegaţia a avut în scopul acesta audienţe şi convorbiri cu diferiţi membri ai guvernului, întâmpinând pretutindeni cea mai mare bunăvoinţă.

„Totuş până astăzi nu este în posesiunea unui rezultat pozitiv, astfel că nu este în măsură a aduce vreun răspuns familiilor care au delegat-o.

„Cum delegaţia noastră se află aci de două luni de zile, iar prelungirea şederii sale o expune la spese grele, vă roagă respectos să binevoiţi a interveni ca să se dea un rezultat solicitărilor şi intervenţiilor ei, privitoare la chestiunea care a adus-o aici şi anume:

1. Pământurile care ar fi să le pue la dispoziţia familiilor aromâne.

2. Creditele, pentru înlesnirea lucrării pământului şi a construirii caselor, ce ar urma să li se acorde emigranţilor.

3. Înlesnirea plecării lor din Grecia, şi a sosirii lor în Ţară.

Vă rugăm respectos, Domnule Ministru, să binevoiţi a interveni, cu înalta dv. autoritate, ca delegaţia noastră să obţie, cât mai de grabă, un răspuns satisfăcător spre a putea duce o veste bună fraţilor noştri, cari şi-au pus toate nădejdile în ţara lor şi în guvernul ei.

(ss) Const. Noe, Vasile Muşi, George Celea, Stere Hagigogu, Petre Marcu, Nic. Pariza, George Popescu, George Colimitra, Ion Cepi, Dumitru Cuşa, George Cuşa, Mihail Băzdechi, Stere Buclumană, Nucu Ziru, Mihail Guli, Tacu Celea, Cola Pulu, D. Caţura.

Ca urmare, în 23 Martie 1925, Ministrul Al. Constantinescu a dat următoarea deciziune, care constitue primul act oficial, efectiv pentru începutul de realizare al colonizării:

DECIZIUNE Nr. 6217

Noi, Ministru Secretar de Stat la Departamentul Agriculturii şi Domeniilor,

Având în vedere necesitatea de a se centraliza şi coordona lucrările privitoare la verificarea titlurilor, expropriere şi colonizare în Dobrogea-Nouă.

Decidem:

Art. 1. *Se înfiinţează, pe lângă Casa Centrală a Împroprietăririi, un birou special care va ţine la curent toate lucrările de verificare a titlurilor, expropriere şi colonizare în Dobrogea-Nouă.*

Cu conducerea acestui birou se însărcinează d-l Inspector C. Zamfirescu.

Art. 2. *În judeţele Durostor şi Caliacra se înfiinţează câte o comisiune compusă din Inspectorul serviciilor agricole al circumscripţiei, Prefectul judeţului, Consilierul Agricol şi Administratorul Financiar. Această comisiune va cerceta şi indica terenurile ce urmează a fi rezervate pentru coloniştii Macedo-Români luând înţelegere în acest scop cu delegaţii coloniştilor.*

Art. 3. *D-l Director General al Casei Centrale a Împropietăririi este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispoziţiunilor acestei decizii.*

(ss) Al. Constantinescu

În sfârşit, cuvântul oficial şi scris era spus. Delegaţii cei mai mulţi puteau pleca acasă. Restul se putea trata şi urmări şi fără ei.

Inainte de plecarea lor, Comitetul de Iniţiativă a crezut necesar să facă o intervenţie pe lângă guvernul grec în chestiunea averilor imobile, ce coloniştii vor lăsa în Grecia. In scopul acesta s'a cerut şi obţinut o audienţă la d-l Collas. care pe atunci, ca şi astăzi, reprezenta Statul grec la noi. Ministrul plenipotenţiar al Greciei a ascultat cu multă atenţie şi bunăvoinţă expunerile delegaţilor şi le-a făgăduit că va comunica guvernului grec comunicările şi dorinţele lor, urmând a se da răspunsul în 10—15 zile. Cuvintele lui au lăsat să se înţeleagă că chestiunea s'ar limpezi mai uşor dacă s'ar face intervenţii din partea guvernului român. Din diferite motive, însă, toate sforţările noastre de a obţine ca Ministrul de Afaceri Străine să ia în mână această chestiune, au rămâs fără efect. Totuş peste vreo 10 zile d-l Collas, ne-a comunicat că guvernul elen (era pe atunci regimul generalului Pangalos) consimte să ia asupra lui regularea chestiunii acestor averi[28]).

După aceasta delegaţii au vizitat judeţele Durostor şi Caliacra, spre a-şi face o idee de regiunile în care urmau să fie colonizaţi şi, în fine, după ce au împuternicit formal pe d-nii C. Noe, V. Muşi, Stere Hagigogu, să-i reprezinte la Bucureşti şi să facă în numele lor tot ce vor crede de cuviinţă pentru reuşita colonizării, luându-şi fiecare câte mai multe numere din ziarele cu decizia Nr. 6.217, au pornit spre Macedonia ca să aducă celor ce-i trimiseseră răspunsul guvernului român.

Decizia cu Nr. 6217 constituia un pas înainte în problema colonizării, în sensul că ea era *primul act oficial,* în care se exprima intenţia guvernului de a coloniza macedo-români în Cadrilater. In ea se spunea: „Această comisiune va cerceta şi indica terenurile ce urmează a fi rezervate *pentru coloniştii Macedo-Români, luând înţelegere, în acest scop, cu delegaţii coloniştilor*".

Din chiar textul ei însă rezultă că, în fapt, nimic nu era pregătit pentru acest scop. Deabia acum urma ca Ministerul, prin biroul special creat chiar prin această decizie, să fie pus la curent cu lucrările *de verificare şi expropriere,* de pe urma cărora va obţine terenurile ce urmau a fi rezervate coloniştilor Macedo-Români.

De altă parte în decizie nu se spunea nimic despre întinderea lotului ce urma a fi dat coloniştilor şi despre celelalte puncte formulate în memoriile şi intrevederile delegaţilor.

Pentru lămurirea acestor chestiuni şi pentru a se obţine hotărîri precise din partea guvernului, a fost înaintat Ministerului Agriculturii un nou memoriu, prin care, după ce

---

28) Cu toată această asigurare, schimbările intervenite în Grecia, şi alte cauze, au făcut că această chestie să rămâie nelimpezită până astăzi.

se aducea mulţumiri, în termeni foarte călduroşi, pentru pasul făcut, prin decizia 6.217, se cerea:

1. Lotul de minimum 15 ha.
2. Credite pe termen lung, pentru construirea locuinţelor şi înjghebarea gospodăriilor.
3. Mijloace pentru procurarea, pe preţuri ieftine, a uneltelor agricole.
4. Parcelarea terenurilor ce urmează a fi date ca loturi.
5. Intervenţie la guvernul grec pentru a despăgubi pe colonişti de averile ce le părăsesc.
6. Infiinţarea unei comisiuni la Salonic care să înlesnească plecarea coloniştilor spre Ţară.
7. Intervenţie către S. M. R. ca să transporte gratuit pe colonişti.

Pe când se reaminteau Ministerului Agriculturii aceste puncte, comisiunile instituite în judeţe, lucrând cu zel, strângeau datele necesare.

Inspectorul agricol Max Popovici, însărcinat cu coordonarea lucrărilor în cele două judeţe, obţinând aceste date, a înaintat Ministerului un raport, prin care propunea a se acorda coloniştilor un lot de 15 ha la frontieră şi 10 ha în interior, plus 2.000 de mp pentru lot de casă şi 1 ha pentru izlaz.

D-sa mai propunea să se acorde fiecărei familii un credit de 50.000 lei pentru construirea locuinţelor şi întocmirea gospodăriilor.

In urma acestui raport, ministrul Al. Constantinescu a adresat Consiliului de Miniştri un referat pe baza căruia Consiliul de Miniştri a semnat Jurnalul cu Nr. 1.698 din 13 Iunie 1925, care poate fi socotit drept Charta de bază a colonizării Cadrilaterului. Iată textul raportului şi Jurnalului:

Domnilor Miniştri,

Statul posedă actualmente în Dobrogea Nouă suprafaţă de 41.103 ha, repartizată pe ambele judeţe. Pentru acoperirea acestei suprafeţe, aflată disponibilă asupra Statului, avem cereri din partea locuitorilor din Vechiul Regat cu drepturile stabilite la împroprietărire şi cari nu au putut fi satisfăcuţi în comunele lor; de asemenea, avem cereri şi din partea românilor macedoneni imigraţi în Ţară.

Subsemnatul, având în vedere dispoziţiunile Legii Agrare, cum şi art. 129 din legea pentru organizarea Dobrogei Nouă, propun:

Pe proprietăţile Statului din Dobrogea Nouă, arătate mai sus, să se facă colonizări, pe jumătate suprafaţă cu locuitorii îndreptăţiţi la împroprietărire din Vechiul Regat, iar cealaltă jumătate de suprafaţă să se dea în folosinţa românilor macedoneni, imigraţi, conform tablourilor ce se vor aproba de noi.

Românii macedoneni să intre în prevederile art. 129 din Legea Dobrogei Nouă după ce-şi vor dobândi cetăţenia română.

Mărimea lotului să fie de 15 ha pentru cei ce se vor aşeza în regiunile de frontieră şi 10 ha pentru cei din interiorul judeţelor, plus câte 50 arii izlaz şi 2.000 mp loc de casă pentru fiecare colonist.

In aceleaşi condiţiuni să se atribue pământ familiilor din Vechiul Regat, care se găsesc astăzi stabilite în vederea colonizării, în unul din judeţele Dobrogei Nouă.

De asemenea propun să se dea aceeaşi întrebuinţare şi terenului ce va intra în patrimoniul Statului potrivit legii agrare a Vechiului Regat şi a dispoziţiunilor legii pentru organizarea Dobrogei Nouă.

Dacă d-voastră împărtăşiţi modul nostru de a vedea, vă rugăm să binevoiţi a aproba cele de mai sus şi a semna alăturatul proect de jurnal.

(ss) Al. Constantinescu

JURNAL Nr. 1.698

Consiliul de Miniştri, în şedinţa dela 13 Iunie, luând în deliberare referatul d-lui ministrul al agriculturii şi domeniilor cu Nr. 19.772 din 13 Iunie 1925, privitor la colonizări, având în vedere dispoziţiunile legii agrare pentru Vechiul Regat, precum şi Art. 129 din legea pentru organizarea Dobrogei Nouă,

Decidem:

Se aprobă propunerile făcute prin suszisul referat şi însărcinăm pe d-l ministru al agriculturii cu aducerea lor la îndeplinire.

IV. *Românii macedoneni pornesc spre Ţară.* Am spus că jurnalul Consiliului de Miniştri din 13 Iunie 1925 poate fi socotit drept Charta de bază a colonizării.

Intr'adevăr, prin el chestiunea cea mai importantă a colonizării, anume aceea a lotului, era limpezită. Se stabilise lotul de 10 ha în interiorul judeţului şi de 25 ha la graniţă.

Dela acest jurnal porneşte colonizarea masivă, nu numai cu macedoneni, dar şi cu regăţeni mai ales cu regăţeni.

De asemenea, din el reieşea spiritul în care urma să se facă colonizarea, jumătate din colonişti trebuia a fi macedoneni, jumătate din Vechiul Regat. Nu se pomenea însă nimic despre niciunul din celelalte puncte care preocupau pe coloniştii macedoneni. Anume: transportul lor din Grecia în ţară; răscumpărarea averilor imobiliare ce ei vor părăsi în Grecia; creditele pe termen lung pentru organizarea gospodăriilor; o comisiune la Salonic care să le înlesnească plecarea, ocrotindu-i faţă de autorităţile greceşti etc.

Dintre aceste chestiuni, unele au fost pur şi simplu ignorate. Altele târziu de tot au căpătat un început de satisfacere în chip nepotrivit şi puţin folositor pentru colonişti. Lipsiţi de orice concurs din partea guvernului, coloniştii au trebuit să se descurce singuri, cu mari suferinţi şi sacrificii, fără niciun alt sprijin decât al compatrioţilor lor din Bucureşti.

După apariţia jurnalului Consiliului de Miniştri, aromânii dornici de emigrare din regiunile Meglenia, Veria, Vodena, Caterina, au început să se pregătească de plecare.

Câtă vreme emigrarea se desbătea numai ca o idee, ca un vis îndepărtat, părea uşoară. Toţi o doreau. Acum când ceasul înfăptuirii bătea, sufletele începeau să se turbure, iar de pretutindeni răsăreau piedici tot mai neprevăzute şi grele.

Aceste piedici se ridicau mai grele ca ori unde, mai ales în ţinutul românilor agricultori din Meglenia.

A-ţi părăsi satul în care ai dăinuit tu şi înaintașii, timp de nenumărate generaţii, spre a nu te mai reîntoarce niciodată, a te despărţi pentru totdeauna de locurile dragi, cu ale căror privelişti ţi-e împletită fiecare tresărire a vieţii, fiecare fibră a sufletului şi a porni într'o lume necunoscută cu bătrâni, nevastă şi copii, însemna pentru o populaţie de săteni plugari atât de legată de brazdă ca cea a Megleniei, un pas în faţa căruia, în momentul executării lui până şi cei mai hotărîţi începeau să ezite.

Dar mai presus de aceste îndoeli se ridicau de aiurea piedici concrete grele şi de neînvins.

În satele meglenite, puţinele familii grecomane care se menţinuseră, cu chiu cu vai, pe vremea turcilor, ajunseseră acum, după aşezarea stăpânirii greceşti, la mare putere. Ele formau acum un fel de aristocraţie, un fel de familii de încredere ale stăpânirii greceşti în faţa grosului populaţiei rămasă credincioasă tradiţiei naţionale, populaţie denunţată pe nedrept de altfel, ca suspectă. Familiilor grecomane le erau rezervate toate onorurile, toate demnităţile, toate profiturile. Celor naţionaliste toate sarcinile, toate prigonirile, toate necazurile.

Dar, pe măsură ce se iveau refugiaţi greci, steaua grecomanilor începea să pălească. Pentru grecii adevăraţi toţi românii, fie ei grecomani sau naţionalişti, erau tot una. Dacă însă românii naţionalişti, grosul populaţiei din Meglenia agricolă, plecau în Ţară, atunci şi bruma de consideraţie de care se mai bucurau grecomanii dispărea. Ei nu ar mai fi avut pe cine să denunţe la fiece pas ca suspecţi, ca ei să apară ca elemente de încredere. Suspecţi acuma urmau să devie ei înşişi, iar rolul lor de până acuma trecea asupra refugiaţilor greci. Prin plecarea în România a românilor naţionalişti, ei îşi pierdeau rostul lor de privilegiaţi şi dobândeau pe cel de bănuiţi. De aici sforţările lor de a reţine prin orice mijloace pe românii naţionalişti şi deoarece până acum raporturile lor cu aceşti români fuseseră numai raporturi de duşmănie, aceste mijloace nu puteau fi decât mijloace duşmănoase, uneltiri nemernice, denunţuri calomnioase ş. a.

Aşa stând lucrurile, românii din Meglenia, cei mai în drept prin ocupaţia lor de agricultori şi prin suferinţele lor de martiri ai cauzei româneşti, de a fi colonizaţi, se găseau în imposibilitate de a se smulge ei înşişi din ghiarele robiei străine. Trebuia să le vie în ajutor cineva din afară ca să se poată mişca din locurile lor. Acel cineva trebuia

să fie Statul român prin organele sale. In acest scop se preconizase instituirea unei comisii la Salonic cu rol de ocrotitoare şi mijlocitoare între români şi autorităţile greceşti. Guvernul român însă, în afară de lotul de colonizare, nu înţelegea să-şi asume nicio altă obligaţie de niciun fel.

Văzând aceasta, românii megleniţi din Bucureşti s'au hotărît să facă ei ceea ce Statul nu se grăbea a face.

Se găseau în Bucureşti pe lângă un număr de intelectuali, cu rosturi mai ales în întreprinderi bancare şi economice, şi un număr de refugiaţi din cele mai distinse familii de luptători naţionalişti, oameni care nu se putuseră împăca cu ideea ca să stea sub stăpânirea greacă şi veniseră în ţară încă din 1913. Ei se întreţineau muncind din greu ca lucrători, iar unii ca mici neguţători. Toţi aşteptau colonizarea spre a-şi regăsi în Cadrilater vechiul lor rost de plugari.

Intelectuali, muncitori şi negustori, toţi erau grupaţi în jurul Societăţii „Meglenia". Această societate reuşise să-şi formeze un patrimoniu de câteva zeci de mii de lei, pe care-l întrebuinţa pentru ajutorarea membrilor ei, în diferite cazuri.

Tot acest patrimoniu, sporit prin contribuţii de câte 500 de lei, pe care fiecare membru sărac sau mai cu stare s'a grăbit să-i dea, a fost pus la dispoziţie pentru a înlesni scoaterea fraţilor de sub jug grecesc, din ghiarele robiei.

In scopul acesta s'a luat hotărîrea ca un delegat al Societăţii, prevăzut dacă se poate, cu o scrisoare de recomandare din partea ministrului de externe către Legaţia din Athena şi Consulatul din Salonic, să meargă la faţa locului spre a înlesni, prin sfatul şi intervenţiile sale, întocmirea formelor de plecare şi a netezi asperităţile ce se ridicau în calea românilor.

Alegerea a căzut asupra d-lui Demetru Kehaia, şef de serviciu la căile ferate. Fost elev al aristocratului liceu Galata Serai dela Constantinopol, în care cursurile se predau în limba franceză, delegatul societăţii „Meglenia", mânuia această limbă la perfecţie. Trăit în copilăria lui multă vreme la Salonic, el vorbea curent şi limba greacă. Fiind plecat din „Meglenia" de mulţi ani de zile, el se putea prezenta în ochii celor de acolo cu aureola omului venit de departe. In afară de aceste împrejurări, calităţi de prestanţă, de îndemânare, de artă de a se descurca în orice împrejurare, făceau din d. Kehaia un realizator ideal al rolului ce i se încredinţa.

Dimpreună cu d. Kehaia, pentru românii din regiunea Vodena, trebuia să lucreze şi d. G. Celea.

Cererea adresată Ministerului de Externe de a-i recomanda legaţiei din Atena şi consulatului din Salonic pentru a-i ajuta în misiunea lor, fiind acceptată cu bună voinţă, pe la mijlocul lui Iulie 1925, d. Kehaia a plecat în Grecia însoţit de urările calde ale tuturor megleniţilor din Capitală.

Sosirea d-lui Kehaia în Grecia a fost cât se poate de bine venită, nu numai pentru românii din Meglenia, ci pentru toţi românii doritori de emigrare din Macedonia. Chestiunea emigrării, acum când era pe cale să devie fapt, ridica o sumă de probleme, unele speciale regiunii Meglenia, altele, cele mai multe, generale tuturor regiunilor. D. G. Celea fiind după întoarcerea lui în Grecia absorbit de treburi proprii, lui Kehaia i-a fost dat să desbată şi să deslege diversele probleme ce se puneau în legătură cu colonizarea.

Câteva pasaje din scrisorile şi rapoartele lui ne vor edifica asupra dificultăţilor ce a avut de învins şi a modului cum a ştiut să se descurce:

„Am pornit din Bucureşti pe ziua de 12 Iulie 1925; după două zile de călătorie, am ajuns la Salonic. Prima mea grije a fost să iau contact cu d-l Consul General al României din localitate, unde urma să sosească instrucţiuni dela Legaţiunea României dela Athena cu privire la misiunea mea.

»D-l Consul a fost neplăcut surprins că oficial nu avea nicio ştire pentru o chestiune atât de importantă şi că a aflat de scopul venirii mele pe cale particulară dela Românii din Salonic. M'a primit totuşi foarte binevoitor, exprimându-şi însă mâhnirea că, la noi în Ţară, nu se acordă atenţia cuvenită unei chestiuni de-o importanţă aşa de mare, cum e cea a emigrărilor.

I-am spus că am părăsit Țara după ce am avut asigurări că totul a fost aranjat cu guvernul grec care și-a dat consimțimântul în privința emigrării românilor-macedoneni și că delegația n'ar avea altceva de făcut decât să înlesnească îmbarcarea și dirijarea în Țară a familiilor emigrante.

„D-l Consul Spirea Constantinescu și-a arătat îndoiala că s'ar fi urmat tratative dela guvern la guvern. Veți avea de furcă cu grecii, a spus el.

„După 10 zile de așteptare la Salonic a venit, în sfârșit, comunicarea Legației din Athena prin care se dădeau lămuriri asupra scopului delegației noastre și se ruga Consulatul să intervie pe lângă autoritățile locale să ne dea concursul pentru aducerea la bun sfârșit a însărcinării noastre. În această adresă se menționa că Legațiunea Română a și făcut demersurile cuvenite pe lângă guvernul grec.

„Pe ziua de 27 Iulie, consulul Spirea Constantinescu prezentându-se guvernatorului Macedoniei, i-a făcut cunoscută sosirea delegațiunii în scopul emigrărilor, întrebându-l totodată dacă are instrucțiuni în această privință dela guvernul central. Guvernatorul a fost surprins de sosirea delegației, de a cărei însărcinare n'avea nicio cunoștință și și-a exprimat dorința de a lua contact cu ea. În întrevederea ce a urmat i-am expus cum s'a pr odus curentul de emigrare. Dânsul ne-a spus că până la acea dată nu era în posesiunea instrucțiunilor guvernului central și că, îndată ce le va primi, va da ordine scrise tuturor autorităților cu care va trebui să viu în contact.

Văzând că instrucțiunile așteptate nu sosesc, pe ziua de 13 August am plecat la Athena.

Sosit la Athena pe ziua de 14 August, am luat contact cu d. Brabețeanu, însărcinatul de afaceri al legațiunii române; d-l ministru Langa Rășcanu fiind în concediu. D-l Brabețeanu s'a mirat foarte mult, mai cu seamă că ministrul de externe grec îi promisese că va da ordin în această privință guvernatorului Macedoniei. Ziua următoare ne-am dus la Ministerul de Externe, unde fiind primiți de d-l ministru Rendis, ne-a declarat că ordinele cuvenite au fost date de secretarul său general și că se așteaptă și părerea guvernatorului general al Macedoniei în această chestiune, pentru ca pe urmă să avizeze la instrucțiunile cuvenite.

Având această promisiune din partea Ministerului de Externe, n'am mai insistat și d-l însărcinat de afaceri Brabețeanu m'a sfătuit să mă întorc la Salonic.

Aci guvernatorul a rămas foarte surprins de această afirmațiune a Ministerului de Externe și mi-a declarat categoric că nu este, până în prezent, în posesia niciunei cereri de felul acesta. Nu știam ce să cred.

În urma acestei afirmațiuni a guvernatorului general, pe ziua de 18 August am telegrafiat d-lui însărcinat de afaceri Brabețeanu, iar pe ziua de 24 am primit răspuns cum că directorul secției politice din Ministerul de Externe grec l-a asigurat că a cerut guvernatorului general faimosul „aviz" de care fusese vorba de atâtea ori, și că imediat după primirea avizului mă va ține în curent de dispozițiunile ce vor urma. După o consfătuire cu d-l Celea Gh., am hotărît din nou plecarea mea la Athena; d-l Celea lăsând în seama mea modul cum voi crede de cuviință să soluționez chestiunea. La 27 August am fost din nou la Athena. D-l Brabețeanu, cu care am luat imediat contact, s'a arătat foarte indignat de conduita d-lor dela Ministerul de Externe care îl duceau cu vorba.

Ziua următoare ne-am prezentat la Ministerul Afacerilor Străine, unde am fost imediat primiți de d-l Rendis titularul Ministerului care, urmând să plece chiar a doua zi la Geneva, ne-a recomandat d-lui Jorgopulos, care se ocupa cu chestiunea emigrărilor și cu care d-l Brabețeanu mai avusese purparleuri în această privință.

Intrând în discuție a trebuit să se pue chestiunea din nou în întregimea ei, pentrucă contrar celor afirmate de d-l Rendis, nu se luase nicio hotărîre precisă în această privință. Astfel stând cazul, în urma discuțiilor urmate, i-am schițat în linii generale condițiunele în care s'ar putea concepe emigrarea românilor macedoneni.

Printre acestea, cele mai importante au fost:

1. Să se autorize emigranții să-și lichideze averea mobilă și imobilă.

2. Răscumpărarea, la cursul zilei, de către guvernul grec, a averilor care nu vor putea fi vândute de emigranți.

3. Eliberarea tinerilor de sub arme, fie ei din orice contigent, pentru ca să poată pleca în România odată cu familiile lor.

4. Amnistierea și neurmărirea nesupușilor serviciului militar.

D-l Jorgopulos, directorul general al Afacerilor Străine s'a opus net, spunând că nici vorbă nu poate fi de asemenea condițiuni impuse și în special cele dela punctele 2—4, la care am replicat că fără respectarea lor nu se poate concepe emigrarea. Cam froasat de replica mea, d-l Jorgopulos mă face atent că aceste condițiuni de care fac caz de „sine qua non", îi sunt puse pentru prima oară de mine și că în convorbirile anterioare între d-sa și d-l însărcinat de afaceri al legațiunii române nici vorbă măcar n'a fost de așa ceva.

Față de acest răspuns, contra replica mea devenea cu totul anevoioasă.

Din fericire, intervine imediat d-l Brabețeanu lămurind pe d-l Jorgopulos cum că, subsemnatul fiind „reprezentantul guvernului român" în chestiunea emigrărilor, sunt împuternicit a trata cu guvernul grec și că legațiunea română nu face decât să-mi înlesnească misiunea mea pe lângă guvernul grec.

Această declarație a avut un dublu și neașteptat efect, și anume că d-l Jorgopulos a schimbat tonul, fapt care m'a încurajat într'atâta, încât sezisând momentul oportun, am declarat pur și simplu că dacă nu mi se admit punctele sus menționate, cu multă părere de rău voi fi nevoit să mă întorc imediat în țară, „raportând guvernului meu".

D-l Jorgopulos, care nu mai era acela dela începutul convorbirii, a dat-o în glumă și mi-a replicat că nu voi pleca în țară ci mă voi întoarce la Salonic, unde d-sa va da ordine, în curând, ca totul să se facă cum e mai bine.

I-am răspuns că nu mă voi înapoia la Salonic până nu voi vedea ordinul către guvernatorul general gata.

Văzând intransigența mea, d-l Jorgopulos ne-a promis că va îndemna pe ministrul Rendis, ca, chiar în după amiaza acelei zile, să convoace într'o conferință pe ministrul de finanțe, d-l Cufinas și șeful Marelui Stat Major pentru a conferi asupra celor discutate cu noi, comunicându-i și vederile „delegatului guvernului român" și m'a asigurat că va susține teza mea, fiind sigur de reușită.

M'a rugat deci ca a doua zi să trec pe la Minister pentru rezultat.

A doua zi la ora 11 ducându-mă, de astă dată singur, la Ministerul de Externe, am fost imediat primit de d-l Jorgopulos care, foarte bine voitor, mi-a comunicat ordinul către guvernatorul general al Macedoniei, conceput întocmai conform vederilor mele. I-am mulţumit şi mi-am luat rămas bun, ducându-mă la legaţiunea română pentru a-l înştiinţa pe d-l Brabeţeanu, care în ajun mă rugase să-l pui în curent cu rezultatul ultimii întrevederi cu d-l Jorgopulos.

La plecare, d-l Brabeţeanu m'a rugat să-l ţiu în curent cu mersul chestiunii şi să-l avizez telegrafic de orice neajuns a-şi întâmpina din partea autorităţilor din Macedonia, pentru ca la rândul său să poată interveni imediat la Guvernul central.

Pe ziua de 1 Septemvrie 1925, ajuns la Salonic, prima mea grije a fost să iau contact cu Guvernatorul general. In lipsa acestuia am fost primit de ajutorul său d-l Lecos, care mi-a arătat ordinul telegrafic primit dela Athena, în care d-l Jorgopulos mă recomanda unei atenţiuni deosebite către Guvernatorul general. Chiar în aceeaşi zi am procedat împreună cu d-l Leccos la întocmirea formularelor, care urmau să fie tipărite, necesare emigrării şi anume:

1. Declaraţia emigrantului de renunţare la supuşenia elenă şi optarea pentru cea românească.

2. Autorizaţia de emigrare care înlocuia passe-portul. La redactarea acestui quasi passe-port, am întâmpinat o rezistenţă dârză din partea guvernatorului care nu înţelegea cu niciun chip să ia în consideraţie propunerea mea, ca emigranţii să fie scutiţi de a prezenta fotografia întregii familii pentru a fi aplicată pe suszisul passe-port.

Secretarul general a obiectat că în vieaţa lui n'a văzut passe-port fără fotografie. I-am replicat că are ocazie să vadă şi aşa ceva. După argumentele aduse de mine că în părţile muntoase, unde locuesc românii-macedoneni, unde drumurile sunt aproape impracticabile, nu există fotografi şi de dificultăţile technice ce s'ar ivi dacă am încerca să-i aducem, s'a renunţat la fotografie, admiţându-se punctul meu de vedere.

3. Cererea de despăgubire din partea emigrantului pentru averea imobilă nelichidată şi care urma să fie preluată de guvernul grec.

După punerea la punct a acestor imprimate, printr'un ordin circular emanat dela Guvernatoratul general, am fost recomandat tuturor autorităţilor civile şi militare ale Macedoniei.

In tot timpul de aproape două luni, cât au durat tratativele cu guvernul grec, aromânii aflători la Salonic şi cari aşteptau nerăbdători ora păşirii la preparativele emigrării, ca să poată aviza populaţia, au început să piardă răbdarea şi să încolţească în ei credinţa că nu va reuşi ideea emigrărei. Domnea mare enervare printre ei. Îi evitam pe cât posibil şi mă întâlneam cât mai rar pentru a nu fi nevoit să răspund la atâtea întrebări ce-mi puneau. Ziua de 1 Septemvrie când am sosit la Athena, a fost o adevărată zi de sărbătoare pentru aromânii din Salonic, cari, aflând de rezultatul favorabil, erau în culmea fericirei. Vestea s'a răspândit cu iuţeala fulgerului prin ţinuturile locuite de aromâni.

In turneul meu în comunele Meglenici, unde am luat contact cu aromânii, am fost însoţit, în permanenţă, de trei jandarmi, iar autorităţile civile şi militare cu care am venit în contact şi cărora, prin ordinul guvernoratului general, le eram recomandat ca „Antiprosopos tis rumanikis kivernisios" (reprezentant al guvernului român) au fost cu mine foarte prevenitoare şi nu lipsite de curtoazie.

Drumul dela Salonic spre regiunea Meglenici l-am făcut şi anume până la Gumenitza (Gumengea) cu trenul, iar de aci cu calul, cutreerând toate comunele româneşti.

Prima comună unde am descins a fost Livezile, comuna natală a părinţilor mei. Fondatorul acestei comune a fost chiar bunicul meu, Celnicul Dincea Barba, care acum un secol şi ceva, spre a scăpa de urgia satrapului Ali Paşa de Tepelin, distrugătorul frumoasei Gramoste şi impilatorul poporului aromân, s'a retras cu fâlcarea sa în munţii Caraglova, în ţinutul Meglenici, unde a întemeiat prima comună „Sărăi" — a cărei ruine există şi astăzi, iar mai târziu, din cauza pământului mlăştinos, a pus temelia primei case, la o depărtare de circa un km de „Sărăi", a comunei Livezi. Cu toate că curentul emigrării în această comună, care număra atunci peste 1000 case, una din cele mai înstărite comune ale Meglenici, era cam redus; şi la aceasta influenţaseră foarte mult tratativele interminabile dela Athena, totuşi, la sosirea mea în comună, s'a produs un reverimént favorabil emigrărilor şi în întreaga comună nu se vorbea decât de emigrare.

A doua comună pe care am vizitat-o a fost Oşani unde doritorii de a emigra în ţară erau în număr destul de important. Aci am descins la locuinţa d-lui Pampor, Directorul Şcoalei Primare, un vechiu şi inimos luptător pe tărâmul naţional. Timpul cât am stat la Oşani, casa d-lui Pampor se transformase în pelerinagiu.

De aci, după ce am dat instrucţiunile cuvenite d-lui Pampor, lăsându-i şi formularele necesare spre a fi complectate şi semnate de emigranţi, am coborît în comunile Lugunţa şi Berislav, cari sunt situate la poalele com. Oşani.

In com. Lundzini mi s'a făcut o primire atât de frumoasă încât m'a emoţionat până la lacrimi. Bărbaţi şi femei, bătrâni, flăcăi plini de vieaţă mi-au eşit întru întâmpinare la vre-o 500 metri afară din comună urându-mi bun venit. Am zărit printre mulţime un moşneag care îşi făcea crucea plângând. Cu lacrămi de bucurie am fost întâmpinat aproape în toate comunele Meglenici, la Lugunţa însă a fost culminantă bucuria.

Aci am însărcinat pe învăţătorul comunei, bătrânul şi încercatul luptător naţionalist d-l Noe, care, când am descins la Lundzini, în mijlocul mulţimei, a strigat „Fraţilor bucuraţi-vă a venit şi Mesia al nostru".

Aş fi vrut să stau mai mult printre aceşti fraţi ospitalieri şi plini de entuziasm, dar mă grăbeam, trebuia să câştig timpul pierdut la Salonic şi Athena. După o şedere de 24 ore am părăsit Lundzini cu multă părere de rău reîntorcându-mă la Oşani pentru ca de aci să trec la Luminiţa unde să găsesc cei mai bravi, cei mai inimoşi românimeglenіţi.

Şi aci mi s'a făcut o primire destul de frumoasă şi de unde, la început, erau foarte puţini înscrişi pe tabloul emigrărilor, acum au început să defileze întreaga comună pe la locuinţa fruntaşului român şi prezedinte al Comunităţii române d-l Dimitrie Bandula, unde aveam reşedinţa, cerând să fie înscrişi pentru emigrare. Mi-a fost cu neputinţă să satisfac în întregime cererile, întrucât numărul emigranţilor pentru ţinutul Meglenici a fost limitat la 400

familii din 1500 câte erau aprobate de guvernul român de atunci; restul de 1100 familii urmând să fie înscrise din celelalte ţinuturi ale Macedoniei greceşti.

Dela Luminiţa am trecut în comuna Cupa unde am fost foarte bine primit, iar învăţătorul Popa Ţafa, la care am fost găzduit, mi-a dat tot concursul la întocmirea actelor celor cari au fost înscrişi să emigreze. Dela Cupa m'am înapoiat din nou la Oşani unde a trebuit să concentrez toate cererile de emigrare şi pentru care am avut concursul nepreţuit al d-lui Pampor şi a celorlalţi d-ni institutori ai regiunei Meglenia.

De aci, prin comuna Livezi, pe la sfârşitul lui Septemvrie 1925, m'am înapoiat la Salonic, unde îndeplinind ultimele formalităţi necesare emigrărei aromânilor, m'am prezintat guvernatorului general pentru a-mi lua rămas bun şi a-i mulţumi totdeodată pentru concursul preţios ce mi s'a dat de către autorităţile respective întru îndeplinirea misiunei mele.

Misiunea încheiată cu atâta isbândă a d-lui Kehaia, este plină de învăţăminte. Datorită unei confuzii, înlesnită mai ales de absenţa d-lui Langa Râşcanu, titularul Legaţiunii, şi de sufletul românesc al d-lui Brabeţianu, d-sa a fost socotit, la un moment dat, drept o persoană oficială, care vorbeşte în numele guvernului român. Din momentul acesta toate greutăţile se netezesc. Ce ar fi fost dacă guvernul român ar fi trimis într'adevăr un reprezentant sau mai mulţi care să poată vorbi şi bate din picior cu adevărat? Evident în acest caz toate chestiunile, dintre care unele-şi aşteaptă de 13 ani soluţia, ar fi fost de pe atunci lămurite.

Misiunea d-lui Kehaia şi călătoria sa prin satele meglenite a fost de mare folos. Ea a adus îmbărbătare şi încredere între românii care se credeau uitaţi şi părăsiţi. Întocmind listele celor care doreau să plece, prin ea s'a cristalizat deplin situaţia, trecându-se dela stări de suflet vagi la acte, alegându-se cei care într'adevăr voesc să plece, de cei care nu se hotărau.

După plecarea lui însă, entusiasmul a început să facă loc amărăciunilor.

Pe când românii crescători de vite se puteau porni la drum mai uşor fiind, prin însuşi felul lor de vieaţă nomadă sau seminomadă, totdeauna gata de a se deplasa în masă, iar averile lor, formate din turme, mai uşor de lichidat, românii agricultori se deslipeau cu greu de gospodăriile lor. Avutul lor, format din clădiri, din grădini, din vii, ţarini şi, în genere, din valori imobiliare, nu se putea desface cât ai bate din palme. Cei rămaşi, chiar de ar fi avut mijloace să cumpere, nu se grăbeau de oarece nu voiau să înlesnească plecarea emigranţilor, dar, şi dacă ar fi voit s'o facă, nu puteau, deoarece autorităţile greceşti, primiseră ordine şi instrucţiuni ca să împiedece asemenea vânzări-cumpărări. Tot avutul lor lichidabil se reducea deci la vitele de plug şi de povară, a căror vânzare le producea oarecare mijloace băneşti,

Aceste puţine mijloace însă au trebuit şi ele să fie irosite, în cea mai mare parte, din cauza sistemului de stoarceri de ultima oară, pus în lucrare de autorităţile greceşti. Mai întâi permisele de emigrare se eliberau foarte cu greu. Trebuia nenumărate drumuri, acte şi certificate pentru ca să se elibereze un permis. Permisul nu se elibera înainte de a se fi achitat toate dările către Stat şi comună. Când să achite, însă, românul se trezea cu sume neaşteptate şi neprevăzute, pe care cei dela percepţie le scoteau în chip arbitrar şi faţă de care orice protestare era imposibilă.

Altă amărăciune provenea din cauza veştilor desamăgitoare cu privire la chestiunea creditelor. Inspectorul agricol Max Popovici, în raportul său către Ministerul de Agricultură, propusese a se acorda fiecărui colonist un credit, cu procent foarte redus şi pe termen lung, de 50.000 lei pentru înjghebarea gospodăriilor. Unii miniştri, în convorbirile lor, lăsau să se înţeleagă aceasta. În Ianuarie 1926, într'o audienţă pe care am avut-o, dimpreună cu d-l Stere Hagigogu, la Vintilă Brătianu, ministru de finanţe, prezentându-i un memoriu în chestia creditelor, d-sa ne-a comunicat că a luat măsuri ca să se creeze pe lângă Casa Centrală a Băncilor Populare o secţie specială, care să crediteze pe colonişti. Toate aceste ştiri: raportul d-lui Max Popovici, declaraţii de ale miniştrilor etc. se discutau între noi. Unii dintre noi, cu mai multă experienţă în asemenea chestiuni, păstrau rezervă, socotind că nu trebue să ne bizuim pe declaraţii şi cuvinte, ci numai pe fapte.

Alţii mai încrezători s'au apucat să scrie dincolo că se vor da şi credite de 50.000 lei fiecărui colonist. Printre colonişti erau unii hotărîţi, cu orice preţ, să emigreze. Ca întotdeauna în asemenea împrejurări, când omul porneşte spre un destin necunoscut, el doreşte ca să simtă cât mai mulţi în jurul lui, împărtăşindu-i soarta. Era deci o luptă între cei hotărîţi să plece şi cei hotărîţi să rămâie, cine va atrage maimulţi. Cei dintâi căutau să zugrăvească plecarea în culorile cele mai trandafirii vorbind, nu numai de lotul de 10 ha. ci şi de credite însemnate (50.000) cu procente reduse şi pe termen lung, alţii, dimpotrivă.

Chestiunea creditelor, la care unii adăugau dela sine, după exemplul coloniştilor greci, şi o căruţă cu 4 boi, a jucat un rol foarte mare în discuţiile privitoare la colonizare în satele meglenite. Noi însă trebuia să le spunem adevărul. Veştile negative venite, cam târziu după ce preparativele de plecare fuseseră făcute, au căzut ca un duş peste sufletele încrezătoare ale românilor megleniţi. Alte amărăciuni şi mai mari îi aşteptau însă mai târziu.

Pe când toate acestea se frământau în Meglenia şi în alte regiuni ale Macedoniei, la Bucureşti, Comitetul de iniţiativă, redus la 3—4 persoane, lupta din răsputeri să reguleze chestiunea transporturilor.

Demersuri în această chestiune se făcuseră încă din Iunie, înainte de plecarea delegaţilor, pe lângă Ministerul Agriculturii (Casa Centrală de Improprietărire). Ni se răspundea însă că pentru achitarea costului transporturilor, fiind vorba de o cheltuială neprevăzută, este nevoie de un fond special, a cărui acordare depinde numai de Ministerul de Finanţe.

Ne-am adresat dar Ministerului de Finanţe printr'un memoriu semnat de C. Noe, V. Muşi şi G. Celea din care extragem:

.....„Pentru deplina realizare a celor hotărîte de Inaltul Guvern până acum, mai rămâne, însă, de îndeplinit încă o măsură, fără de care tot ce s'a făcut până acum ar fi aproape zadarnic: anume să se pue la dispoziţia coloniştilor mijlocul de deplasare printr'un vapor al Serviciului Maritim Român, care în 3—4 curse dela Salonic la Constanţa să aducă aici cele 1.500 de familii.

Această măsură este absolut necesară întrucât deplasarea individuală a fiecărui colonist i-ar expune la formalităţi, perderi şi greutăţi de neînvins.

După datele ce le-am obţinut dela S. M. R. spre a putea pune la dispoziţie un vas de capacitatea „Durostorului" ar trebui să se asigure costul cheltuielilor vasului numai în cursa de întoarcere dela Salonic la Constanţa, căci la dus merge încărcat. Totalul acestor cheltuieli n'ar depăşi suma de 400.000 lei pentru o singură cursă ceea ce pentru 4 curse s'ar ridica la maximum 1.600.000".

Memoriul se încheea prin rugămintea ca Ministerul Finanţelor să binevoiască să asigure transportul coloniştilor.

Vintilă Brătianu se arăta foarte binevoitor faţă de colonişti, era însă nemulţumit de Ministrul Agriculturii căruia spunea că-i acordase sute de milioane credite pentru colonizări şi de care nu ştia ce s'au făcut. D-sa ne-a spus că suma pe care o cerem noi trebue să o ceară Ministerul de Agricultură.

Ne-am adresat acum din nou Casei Centrale de Improprietărire (Ministerul de Agricultură). Cei din fruntea ei nu s'au încumetat să ceară creditul dela Ministerul de Finanţe. Au intrat însă în corespondenţă cu Serviciul Maritim cerându-i să arate condiţiile în care ar putea să pue la dispoziţie vapoarele pentru transportarea coloniştilor.

Serviciul Maritim a răspuns că costul unui transport de circa 100 de familii ar fi de 420.000 lei şi a cerut ca, în caz dacă se admit aceste condiţii, să i-se trimită confirmarea necesară [29]).

---

[29]) Adresa cu Nr. 22.509 din 4 Iulie.

Această corespondenţă între Casa Centrală de împroprietărire şi Serviciul Maritim ne îndrituia să avem siguranţa că costul transporturilor va fi achitat de către Stat, respectiv, Ministerul Agriculturii.

Intre timp, mai ales după ce d-l Kehaia a încheiat cu autorităţile greceşti înţelegerea cu privire la condiţiile emigrării, în unele sate, în deosebi în cele care se ocupau cu turmele, pregătirile de plecare urmau cu grăbire. Ni se cerea cu stăruinţă comunicări asupra datei plecării vaporului.

Confirmarea cerută de Serviciul Maritim dela Ministerul Agriculturii pentru acceptarea preţului, fără de care nu putea încărca pe colonişti, însă întârzia. Atunci patru membri ai comitetului : C. Noe, Stere Hagigogu, V. Muşi şi G. Celea, (acesta între timp se întorsese din Macedonia), s'au hotărât să-şi ia personal răspunderea faţă de Serviciul Maritim pentru plata sumei de 420.000 lei. Au făcut-o spre a urgenta plecarea vaporului, în urma stăruinţelor emigranţilor şi în convingerea că tergiversarea Ministerului privitoare la confirmarea ce i se cerea de S. M. R. se datoreşte unor cauze superficiale iar nici decum că Ministerul va omite de a achita suma.

Această convingere s'a dovedit eronată, Ministerul Agriculturii, după ce căutase un moment o modalitate pentru a plăti suma, revenise. Nu mai vroia să plătească. Din cauza aceasta, timp de câteva luni semnatarii angajamentnlui au fost hărţuiţi cu scrisori şi adrese din partea biroului însărcinat cu colonizarea dela Ministerul Agriculturii şi din partea Serviciului Maritim.

Iată una din aceste scrisori ca exemplu :

CASA CENTRALĂ A COOPERAŢIEI
ŞI IMPROPRIETĂRIRII SĂTENILOR
Nr. 45.880 din 23 Dec. 1925

Domnule,

Direcţiunea Serviciului Maritim prin adresa Nr. 11.410/925 ne sezisează că nu aţi depus până în prezent suma de 420.000 lei, reprezintând plata primului transport de colonişti români macedoneni dela Salonic la Constanţa.

Cum prin petiţiunea înreg. sub Nr. 37.086/925, v'aţi luat faţă de Direcţiunea noastră obligaţiunea de a achita împreună cu ceilalţi domni delegaţi plata acestui transport de colonişti şi cum deja prin adresa Nr. 38.081, vi s'a pus în vedere să achitaţi această sumă, vă rugăm să depuneţi de urgenţă la Direcţiunea Serviciului Maritim Român suma de lei 420.000 pentru lichidarea primului transport.

p. Director General, (ss) D. Kiţoiu — Şeful Serviciului, *(Indescifrabil)*

Intre hârtiile noastre se găsesc câteva asemenea adrese care pe vremea mea ne-au produs mult sânge rău. Crezusem că dăm o hârtie de formă spre a face un bine coloniştilor grăbindu-le îmbarcarea şi ne pomeneam acum ameninţaţi să răspundem de o sumă aşa de însemnată. A o aduna dela coloniştii care călătoriseră pe vapor după sosire era foarte greu. De altă parte, când am dat scrisoarea noastră eram convinşi că ministrul Constantinescu, care, în convorbiri anterioare, ne asigurase de plata transportului, ba chiar făcuse un început de forme în acest sens, nu va lipsi de a dispune achitarea. După multe tratative s'a găsit în fine modalitatea închiderii acestei chestiuni. In schimb ne-am convins că coloniştii nu vor beneficia de transport gratuit şi că, dacă vor să vie în ţară, trebue să o facă pe seama lor.

Coloniştii pentru care s'a ridicat această supărătoare chestiune, primul transport de colonişti pe mare, în număr de 200 familii, aduşi de vaporul Iaşi au pus piciorul pe pământul Ţării la Constanţa în ziua de Sf. Dumitru, 26 Oct., a anului 1925. Populaţia oraşului, între care, în locul de frunte, numeroşii români macedoneni ce locuesc în marele port maritim, le-a făcut o primire călduroasă.

Cu totul în disonanţă cu starea de spirit a mulţimii care, prin instinct, îşi dădea seama de însemnătatea apariţiei pe scena Dobrogei Noui a acestor români veniţi să pue temelia unei vieţi româneşti puternice şi active în aceste ţinuturi, unele organe administrative nu s'au arătat la înălţimea momentului.

In loc de un bun venit cald şi frăţesc, excese de zel funcţionăresc ne la locul lor au întunecat măreţia clipei.

Poliţia se întreba dacă trebue sau nu să permită debarcarea; vameşii se arătau nemulţumiţi de mulţimea bagajelor pe care ţineau să le revizuiască amănunţit şi să le aplice toate paragrafele tarifului vamal fără să ţie seamă că lucrurile aduse nu sunt pentru negoţ, ci constitue întreaga gospodărie şi avere a colonistului; ceferiştii nu permiteau îmbarcarea în vagoane şi pornirea spre destinaţie până ce nu se plăteşte navlul.

Cu multă greutate noi cei din Bucureşti, alarmaţi de telegramele prietenilor duşi în întâmpinarea lor, care vedeau cu durere cum coloniştii sunt ţinuţi pe chei zi şi noapte, am reuşit să obţinem scutirea de taxe. Între timp, în urma stăruinţii celor dela Constanţa, Şeful staţiei de acolo admisese ca să-i îmbarce, cu condiţia că dacă nu se va obţine scutirea vor plăti taxele la Călăraşi sau Bazargic, după locul de destinaţie al fiecărui grup.

Astfel grupele acestui transport au fost îndrumate unele spre Durostor, altele spre Caliacra, după aşezările ce şi le aleseseră.

Începutul de colonizare cu macedoneni se făcuse însă încă înainte de sosirea lor.

De şi primele mişcări pentru colonizare s'au pornit din regiunile Veria, Meglenia şi Vodena ale Macedoniei greceşti, primii colonişti n'au venit de aici, ci tocmai din Albania, din comuna Pleasa.

Încă din August şi-au făcut apariţia, venind cu trenul, un număr de vreo 70 de familii, care au fost îndreptate spre jud. Durostor, alegându-şi ca loc de aşezare punctul Susurluc, aşezat în plină câmpie lângă niste fântâni cu apă. Acolo se ridică acuma frumosul sat Fraşari, una din cele mai importante aşezări de colonişti din jud. Durostor.

Cam în acelaş timp alte familii de colonişti se aşezau în comuna Cocina. Aceşti colonişti se aflau în ţară încă de prin anii 1912—1914. Luptători de frunte, ei fugiseră în Ţară la apropierea armatelor greceşti de ţinuturile Megleniei, ştiind că dacă nu vor face astfel vor fi executaţi. Astfel a păţit Vani Kima din Liumniţa, spânzurat în mijlocul comunei în anul 1912.

Mai mult ca oricare alţii, dânşii aveau drept la ocrotirea Statului român, căci fuseseră cei mai aprigi luptători dincolo. Veniţi în ţară, mai toţi facuseră ca voluntari campania din 1913 în Bulgaria, apoi aceea din 1916—1918. Unii dintre ai lor au căzut chiar pe câmpul de luptă. Mulţi poartă decoraţia Virtutea Militară cu spade. Aceşti bărbaţi viteji duceau o viaţă grea în Bucureşti ca salahori sau mici negustori. Ei au fost îndreptaţi spre Cadrilater, unde şi-au regăsit rostul lor vechiu de plugari neîntrecuţi. Cei mai mulţi dintre ei sunt originari din comunele meglenite Liumniţa şi Oşani. Ei s'au aşezat în punctul Cocina. Alături cu dânşii, s'a stabilit un grup de familii originar din satul Beala (Albania) aflătoare, ca şi dânşii, de mai mulţi ani în ţară. Apoi, succesiv frânturi din diverse alte grupe formând din comuna Cocina, locuită până atunci numai de bulgari şi turci, un important centru românesc.

În modul acesta anul 1925 se încheia cu un rezultat pozitiv. Colonizarea începea să devie o realitate.

În ultimele luni ale anului 1925 şi în primele luni ale anului 1926 delegaţi din diferite regiuni şi localităţi macedonene soseau unii după alţi ca să vază locurile unde puteau fi colonizaţi.

Lista acestor locuri fusese adusă la cunoştinţa comitetului de către biurourile Casei Centrale de Împroprietărire, iar comitetul o comunicase grupelor de emigranţi. Delegaţii care veneau erau socotiţi ca şi colonizaţi. Lor li se repartizau loturi, pe care unii le-au şi semănat.

Erau grupe care nu puteau trimite delegaţi, aveau însă ca reprezentanţi ai lor persoane de încredere în comitet. Locurile de aşezare ale acestor grupe au fost reţinute de aici. Acesta a fost cazul mai ales al românilor din satele meglenite agricole.

Primele luni ale anului 1926 se anunţau foarte febrile. Mişcarea în satele macedonene cu românii înscrişi pentru colonizare ajunsese apogeul.

O luptă pe viaţă şi pe moarte se încinsese între românii doritori de a se smulge din robia străină şi autorităţile greceşti care acum în ultimele ceasuri scoteau din bogatul lor arsenal de şicane şi stoarceri tot felul de procedee unele mai barbare de cât altele.

Cu toată înţelegerea de a se de drumul tinerilor de sub drapel, comandanţii unităţilor militare nu se grăbeau se execute ordinul. În calcularea dărilor se punea în sarcina emigrantului debitul întregii familii cu toate restanţele, chiar dacă unii membri contribuabili ai familii rămâneau pe loc. Pedepsele cu arest neexecutate, vreun proces-verbal uitat, dres vreodată de vreun jandarm erau scoase din cartoane şi românul grăbit să-şi şi facă formele de plecare, se vedea arestat.

Oamenii care trebuiau să-şi vândă avutul, — era vorba de averea mişcătoare căci în ce priveşte imobilele şi pământurile, autorităţile greceşti aveau instrucţiuni confidenţiale să împedece orice tranzacţii de acest fel — aşteptau ocazie potrivită să facă această operaţie în condiţii mai bune.

In Bucureşti însă, biuroul însărcinat cu lucrările de colonizare, de sub conducerea d-lui Kiţoiu, ne punea în vedere că terenurile, pe care urmează a se face colonizarea, nu pot rămâne nearendate şi că coloniştii dacă vor să dobândească loturi să vie înainte de 15 Martie.

În chipul acesta colonişti macedo-români erau nevoiţi să-şi precipite plecarea, desfăcându-şi cu orice preţ avutul spre a nu fi excluşi dela loturi.

Dealtfel, cu excepţia d-lui Profesor Traian Nasta, directorul general Casei al de Împroprietărire şi a unor funcţionari subalterni, care au pus suflet şi înţelegere în această acţiune, organele Casei Centrale priveau colonizarea cu macedoneni ca ceva forţat şi de nedorit.

Nici un entusiasm, nici o dragoste, nici un zel. Gata oricând să ridice o obiecţie, erau cât se poate de stingheriţi când era vorba să dea curs unui ordin sau unei măsuri favorabile.

Termenul fatal pus de Casa Centrală de Împropietărire a făcut ca în luna Martie şi Aprilie transporturile să sosească unul după altul. La 5 Martie un transport de megledeniţi din comune Lundzini, Birislav şi Livezi. La 15 Aprilie 160 de familii din comuna Liumniţa, Cupa, Oşani (ţinutul Megleniei). ın cursul aceleaşi luni, alte transporturi 'din comunele Poroi (1.600 de suflete) Livezi 150 de familii, Veria şi Oşani.

Costul transporturilor acuma se achita de colonişti. Serviciul Maritim nu fixa ruta unui vas spre Salonic înainte de a-i-se fi achitat un avans şi nu îngăduia îmbarcarea oamenilor până ce nu se achita toată suma. Se făcea cunoscut dar delegaţilor fiecărui grup de colonişti costul transportului, dânşii expediau suma la Bucureşti, noi o depuneam Serviciului Maritim şi vaporul, în ziua fixată, era la dispoziţie.

Costul se fixa după o tocmeală aprigă. Conducătorii Serviciului Maritim s'au purtat întotdeauna admirabil. D-l Comandor Mărgineanu, directorul general al Serviciului, sub aerul său de om ursuz, ascundea un suflet de român neaoş şi de o bunătate largă.

Coloniştii macedoneni nu l-au cunoscut. Îi sunt datori totuş cu multă recunoştinţă. Ne primea întotdeauna posac şi încruntat. Spunea că n'are vase la dispoziţie. Că Serviciul Maritim a pierdut din cauza noastră sute de mii de lei şi nu înţelege să se mai încurce cu noi. Apoi, încetul cu încetul, intervenind uneori şi d. Simu, dela acelaş serviciu, Comandorul se îmblânzea, începea să cedeze dela 400, la 300, apoi la 250, la 200 şi câte odată, când era un vas mai mic, sub 200.000 lei un transport.

Termina invariabil cu un regret şi o recomandare:

— Regret domnilor, că v'aţi prins într'o chestiune pe care nu o sprijină guvernul. Păcat. Ce, d-voastră trebue să vă tocmiţi cu mine? A d-voastră este colonizarea? Nu este a ţării? Dece să vă căciuliţi dv. pentru o treabă a ţării?

Apoi înduioşat:

— Vedeţi, să nu-mi puneţi mai mult de 400 de suflete pe vas. Eu transport suflete de om şi oamenii trebue să călătorească omeneşte.

— Ne despărţeam, cu Stere Hagigogu, în tovărăşia căruia am făcut cele mai multe din vizitele noaste la S. M. R., cu sufletul plin de stimă şi simpatie pentru acest lup de mare, cu atâta suflet românesc.

Recomandarea comandorului era însă zadarnică. Oamenii din echipagiile vaselor nu erau, ca suflet românesc, mai prejos decât el. Dela comandant până la matelot, toţi, în toate cursele, s'au purtat admirabil cu coloniştii.

Când ajungeau la Salonic şi dădeau cu ochii de tabăra de colonişti care aştepta, uneori de săptămâni, sosirea vaporului, când vedeau bucuria cu care este primită sosirea vasului şi graba fiecăruia de a ajunge pe punte, ca şi cum ar fi fost vorba de porţile raiului, aceşti oameni, cu sufletul tare ca oţelul, se înduioşau, închideau ochii şi lăsau să intre pe fiecare.

De unde fusese vorba să primească 3—400 de oameni, ei au primit câte 900, 1.000 şi uneori până la 1.600 de suflete. În primele curse a existat teama de rău de mare, de deranjuri de stomac, de insuficienţa latrinelor. Aceste griji au dispărut. Marinarii noştri au rămas surprinşi de rezistenţa oamenilor care călătoreau claie peste grămadă pe bord, mergând zile întregi pe apă fără a da semne de indispoziţie. În mai multe curse s'a întâmplat să se nască pe bord copii. Căpitanul îi boteza cu multă afecţiune şi voie bună.

Prin bunăvoinţa comandanţilor de vase, coloniştii din unele echipe şi-au putut aduce în ţară tot ce au putut transporta din sate până la Salonic, chiar şi câinii. Iar costul transporturilor s'a redus, în unele cazuri, până la 150—200 de lei de persoană.

În schimb, după sosirea primelor contingente de colonişti, Casa centrală care îşi luase asupra ei regularea costului transportului pe C. F. R., s'a desistat şi de această sarcină.

După mari stăruinţi la organele C. F. R., unde ne-a fost de mult folos d. Kehaya, s'a admis ca să li se aplice tariful pentru transporturile de lucrători,

Astfel că acum coloniştii, pe lângă drumul pe mare, trebuia să achite şi pe cel de pe uscat.

În cursul celor două luni, Martie şi Aprilie, 1926, efectivul de colonişti fixat prin Jurnalul Consiliului de Miniştri dela 1 Aprilie 1925, era aproape completat. Din satele Macedoniei însă se anunţau alte contingente de emigranţi, fie că erau dintre cei rămaşi în urmă din grupele sosite, fie alte grupe noui. Astfel a fost grupul de 80 de familii din Pirdop, satul Lajeni. Bulgaria, care a venit la punctul Samovit şi de acolo, pe Dunăre la Silistra.

Casa Centrală de împropietărire, care, prin condiţia pusă ca coloniştii, trebue să fie în ţară cel mai târziu până la 15 Martie, fusese principala cauză a acestei aglomerări, s'a alarmat.

Această alarmă şi-a exprimat-o prin următoarea adresă:

Nr. 15.964 din 20 Aprilie 1926.

Domnule,

Întrucât pe de o parte constatăm că aducerea coloniştilor macedoneni se face într'un număr prea mare faţă de posibilităţile ce avem de a le atribui teren în folosinţă din disponibilităţile ce Statul are în Cadrilater şi întrucât pe de altă parte constatăm că aducerea coloniştilor se face fără ca mai întâiu să ni se ceară aprobarea prealabilă şi fără a se lua avizul Ministerului de Interne şi al Ministerului Sănătăţii Publice pentru intrarea lor în ţară, avem onoare a vă comunica prin prezenta că am intervenit cu adresa noastră Nr. 15.834 din 20 Aprilie 1926 către Ministerul de Externe pentru a se opri îmbarcarea coloniştilor ce eventual ar mai dori să vină în ţară.

Ca atare vă rugăm să opriţi imediat ori ce transport de colonişti din Macedonia şi totdeodată să ţineţi seamă că, în cazul când aţi mai avea de adus colonişti din Macedonia, urmează să întocmiţi mai întâiu tablouri de cei pe care intenţionaţi să-i aduceţi în ţară şi să aşteptaţi apoi aprobarea noastră şi avizul prealabil al Ministerului de Interne şi al Ministerului Sănătăţii Publice întrucât numai astfel coloniştii pot avea asigurată aşezarea şi folosinţa terenului necesar pentru hrană.

Făcându-vă cunoscut aeeasta, vă rugăm să ţineţi seamă că nerespectarea acestor dispoziţiuni din partea dv. atrage după sine consecinţe care rămân în sarcina dv. personală şi că într'un asemenea caz colonişti ce vor veni, riscă să rămână fără pământ, şi fără niciun concurs din partea noastră şi a autorităţilor cu care suntem astăzi în legătură în această chestiune.

Director General, (ss) A. Nasta — *Director,* D. Chiţoiu

Măsura Casei Centrale constituia un prim zăgaz în mişcarea de colonizare. Altele mai categorice, mergând până la completa interzicere a intrării în Ţară a Românilor Macedoneni, prin interzicerea vizei paşapoartelor, au urmat mai târziu.

Ea era întrucâtva îndreptăţită. Era bine ca intrarea coloniştilor să se facă în chip ordonat, pe bază de tablouri aprobate anticipat.

Unde greşea Casa Centrală era când socotea persoanele din comitetul care se ocupau de colonişti, ca atot puternice ca şi cum acest comitet, alcătuit din persoane particulare, ar fi fost un organ a cărui autoritate ar fi acoperit întreaga arie ocupată de grupele de români, în care s'ar fi putut produce năzuinţe de imigrare în ţară.

Recomandările Casei Centrale au fost aplicate faţă de unele grupe de români, unde unii dintre noi puteam fi ascultaţi. Astfel din ţinutul „Meglenia", după 20 Aprilie 1926, n'a venit niciun singur colonist, fără a fi fost în prealabil aprobat: Aprobaţi au fost de altfel şi toţi cei care veniseră şi până la această dată. Nu tot aşa cu alte grupe de români emigranţi. Unele grupe de români nomazi din Bulgaria, care, din cauza alarmei produsă de aşezarea coloniştilor macedo-români în Cadrilater printre emigranţii dobrogeni din Bulgaria, începuseră a fi prigonite, aflând că în ţară sunt primiţi aromânii, porneau spre graniţa română şi cereau intrarea. Grănicerii îi opreau. Ei persistau. După săptămâni întregi în care schimbul de telegrame se urmau foarte viu, între cei opriţi la graniţă şi Bucureşti, autorităţile române ereau nevoite să le dea drumul în Ţară. În general însă, după data de 20 Aprilie, cu unele excepţii, emigranţii au sosit, numai după o aprobare prealabilă. Asemenea aprobări s'au obţinut însă din ce în ce mai greu până au devenit, în cele din urmă aproape imposibile.

Grupele stabilite în primile luni ale anului 1926 au fost repartizate, cele mai multe, în judeţul Durostor, în următoarele localităţi:

Aidemir, 55 de familii din tribul fârşerat, regiunea Caterina.
Cocina, 50 de familii din satele Oşani şi Liumnita, regiunea Meglenia şi Beala (Albania).
Cazimir, 27 de familii din satul Cupa, regiunea Meglenia.
Cociular, 80 de familii din satul Lajeni, regiunea Pirdop, Bulgaria.
Capaclia, 70 de familii din satele Lundzini şi Birislav, regiunea Meglenia.
Bazarghian şi *Aidodu*, 114 familii din satul Oşani, regiunea Meglenia.
Tatar Atmagea, 115 familii din satul Livezi, regiunea Meglenia
Uzungi Ozman, 45 de familii din satul Livezi, regiunea Meglenia.
Iali Ceatatgea, 90 familii din comuna Poroi, Macedonia.
Strebârna 40 familii; *Viskioi*, 30 familii; *Cadichioi*, 35 familii; *Haschioi*, 40 familii, *toate din com. Liumniţa Meglenia*.
Fraşari, 105 familii originare din satul Pleasa (Albania).
Caraorman, 55 de familii din regiunea Vodena.
Babuc, 58 de familii din regiunea Vodena şi Caterina din grupul Fârşerot.
Cusuiul din Valee, 60 de familii din regiunea Timoc (Bulgaria).

Toate aceste aşezări se află în apropierea şoselei care străbate judeţul Durostor dela Turtucaia până la intrarea ei în judeţul Caliacra de o parte şi de alta a ei.

Grupele de români din regiunea Veria, dimpreună cu cei din satele Cândrova, Gramaticova, Paticina, din regiunea Vodena, s'au aşezat în judetul Caliacra în localităţile: Cavarna, Sabla, Gorgolâc, Caraaci, Kasim-Dede, Deicler...

Unele din aceste aşezări au primit ulterior contigente noi de colonişti sporind astfel ca număr şi putere.

V. *Greutăţile întâmpinate de coloniştii macedo-români. Izbânda lor.* Coloniştii macedoneni, având în mintea lor o imagine îndepărtată şi idealizată a Ţării, îşi închipuiau stările de aici cu totul altfel decât erau în realitate. Ei credeau că, de vreme ce-şi părăsiseră rosturile lor din faptul că sunt români, sacrificiul lor trebue să fie preţuit de Statul român, ca şi de fiecare român din Ţara mamă.

Cu totul altfel erau lucrurile.

E drept că, în luptele ce au purtat pentru a-şi dobândi locul de fii ai Ţării, au avut de partea lor concursul a nenumărate suflete de români, care, cu sau fără calitate oficială, uneori riscându-şi situaţiile, au ţinut să le ia cu energie apărarea în contra celor ce-i nedreptăţeau sau loveau.

Asemenea intervenţiuni neaşteptate, venite uneori, ca prin minune, în ceasurile cele mai grele, sunt dovadă că în acest popor românesc există multă vitalitate, mult suflet, multă conştiinţă, mult mai multă decât ni o închipuim.

Dar faptul că au avut de luptat şi au avut nevoie de ajutor, arată că lucrurile nu erau aşa cum se credeau în drept să le aştepte.

Coloniştii macedo-români au căzut ca nişte trouble-fête în mijlocul unor stări, în care diverşii factori sociali reuşiseră să-şi aranjeze toate convenienţele.

Mai întâi cei dela Casa Centrală de Împroprietărire, care timp de un deceniu, cu toate fondurile afectate pentru colonizare, nu făcuseră aproape nimic, în această direcţie, se simţeau zguduiţi din toropeala lor biurocratică prin această avalanşă de colonişti, cărora trebuia să le dea pământ. Lucrul acesta apărea ca o sforţare peste fire pentru aparatul nostru. In alte ţări organele corespunzătoare au ridicat pentru colonişti sute de sate, cartiere întregi în oraşe, au asanat mlaştini, i-au înzestrat cu cai, căruţe, unelte etc. La noi nu s'a învrednicit Statul să le dea decât un lot de pământ şi totuşi atribuirea lui părea din cale afară de grea.

Agronomii din judeţe şi din plăşi, care administrau terenurile Statului, dându-le în arendă unuia sau altuia sau ţinându-le ei înşişi în exploatare sub forme deghizate, trebuiau să renunţe la o parte din foloasele unei asemenea situaţiuni de mari proprietari efectivi ai patrimoniului domenial. Evident coloniştii le stricau toate socotelile.

Partidele politice, în acerba lor căutare după voturi, îşi rostise fiecare printre minoritari câte un lot mai mare sau mai mic de partizani. Antreprenorii din judeţe ai eventualelor şanse de guvernare ale partidelor respective, îşi aranjaseră lucrurile potrivit situaţiei date: O populaţie bulgară activă, alta turcă somnolentă. Câte un număr de agenţi din fiecare şi un simulacru de popularitate care putea fi din când în când stimulată prin formule demagogice.

Şi iată că în această lume astfel orânduită spre profitul mai mare sau mai mic al fiecăruia, apăreau românii macedoneni, aceste rubedenii nepoftite care încurcau toate socotelile.

Mai întâi pentru a-i primi nu era nimica preparat. Oamenii veneau. Aveau nevoie de locuinţe. Trebuia să stea undeva. In port sau pe şosea puteau să fie lăsaţi, o zi, două, au fost cazuri când au stat şi 10 zile şi o lună dar în fine trebuie adăpostiţi undeva. Unde? Evident, deocamdată, în casele locuitorilor din localităţile unde erau repartizaţi. Dar localnicii erau înregimentaţi în partide politice. Aveau fruntaşi în fiecare partid inclusiv cel dela guvern. Proteste, vâlvă, indignare, încercări disperate de a scăpa de colonişti, dacă au fost instalaţi, de a nu-i primi în caz de n'au fost instalaţi încă în case.

Jandarmii, repartizaţi prin sate compact bulgăreşti, îşi înjghebaseră şi ei rosturile lor cu fruntaşii din aceste sate. Petreceri, cumetrii, uneori înrudiri cimentau raporturile dintre jandarmi şi localnici.

Şi iată că apar coloniştii. Cu cine să ţie jandarmul? Cu aceşti venetici care-i stricau toate socotelile sau cu „ciorbagiii" localnici?

Dela cine avea el un pui de găină, un curcan, uneori chiar vreun miel?

Coloniştii, care văzuseră cum se poartă jandarmii greci cu refugiaţii lor, nici nu-şi puteau închipui, cum jandarmul român să nu ajute, să nu părtinească chiar în orice împrejurare, pe un român, pe un colonist.

Cu nespusă durere au constatat contrariul.

Ori unde, ori încotro se întorceau, în jurul lor, murmure şi duşmănie.

Dealtă parte populaţia bulgară, stăpână pe judeţ, prin dinamismul său şi prin activitatea sa economică, nu se împăca de fel cu gândul că această provincie, mai curând sau mai târziu, nu se va întoarce la statul bulgar.

Pentru ea ocupaţia română nu era decât ceva trecător. In fiecare an tinerii, în vârstă de a recruta, treceau în Bulgaria. Dezertorii din armată erau cu sutele. Ei treceau un timp în Bulgaria, după aceea se reîntorceau înapoi, sub formă de cetaşi ai bandelor de comitagii care se ascundeau, fără frică, prin sate pela părinţii şi rudele lor. Cine să-i observe?

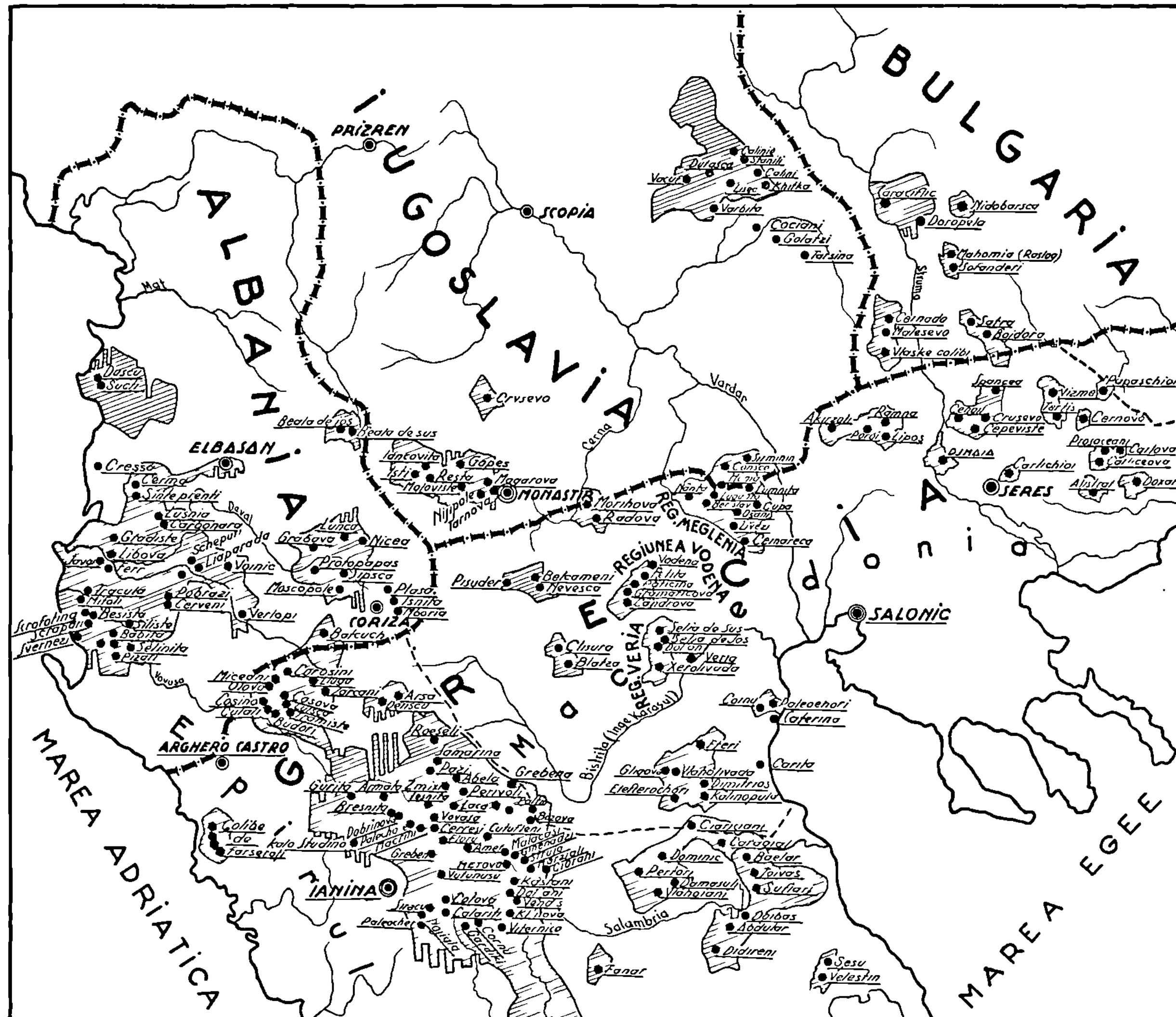

Fig. 1. — Harta aşezărilor româneşti din Balcani. Coloniştii din Cadrilater provin din regiunea Macedonia a Greciei (colţul drept de jos al hărţii). În mijlocul Macedoniei regiunile Meglenia, Veria şi Vodena din care a pornit mişcarea de colonizare

Fig. 2. — Harta întâielor colonizări în Cadrilater (1927—28). Coloniştii au pătruns de abia în satele de pe malul Dunării, de lângă calea ferată Medgidia-Bazargic şi din apropierea litoralului.

Fig. 3. — Cadrilaterul la 1 Ianuarie 1937. Numărul satelor a sporit considerabil prin așezarea coloniștilor.

Cine să-i denunţe? In sate, câte un învăţător, câte o învăţătoare, câte un agent fiscal, ici colo un post de jandarmi, aceasta era toată fiinţa românească. De cum se apropia amurgul, se închideau în casă. Din când în când un omor a vreunui jandarm sau grănicer, un viol monstruos exercitat în contra vreunei învăţătoare, un jaf al vreunui perceptor arăta că judeţul se află în stăpânirea nevăzută a Comitetului Revoluţionar Interior Dobrogean.

Se făceau cercetări care de cele mai multe ori nu duceau la niciun rezultat, iar dacă se ajungea la arestări, săreau avocaţii bine renumeraţi din Silistra, Caliacra sau Constanţa, mai interveneau şi oamenii partidului dela putere şi arestaţii, ori care ar fi fost vina lor, erau achitaţi.

Primarii, guarzii comunali, pădurarii, toţi erau bulgari în regiunile cu populaţie bulgară. Să înţelege că nu ei erau să denunţe bandele care furau prin păduri.

Şi iată că acum această populaţie stăpână de fapt a Cadrilaterului, vedea apărând nişte „colonişti" aşa cum ea nu mai văzuse până atunci. Şi până la sosirea acestor colonişti, Statul român schiţase gestul de a arăta că vrea să ia în stăpânire efectiv Cadrilaterul, aducând ici colo colonişti. Dar aceşti colonişti n'au avut darul de a îngrijora pe bulgari. Erau cei mai mulţi din satele din apropierea Dunării, protejaţi ai unuia sau altuia din bărbaţii politici care făceau politică prin Ilfov şi Vlaşca şi care le înlesnea împroprietărirea, fără a se întreba de ce origine sunt. Cei mai mulţi vorbeau bulgăreşte. Alţii, din regiuni dela deal, erau români, dar lipsiţi cu totul de mijloace, nu-şi puteau lucra lotul. Iarna se retrăgeau în satul de origine. Vara când veneau să vadă ce-i cu lotul lor, erau avizaţi la ajutorul fruntaşului bulgar sau turc, în faţa căruia stăteau respectuoşi cu căciula în mână. De altfel numărul tuturora era foarte redus.

Nu astfel erau noii veniţi.

In Grecia, ei văzuseră cum stăpânesc elementele dominante pe minoritari şi acum veneau în ţară ca şi ei să fie stăpâni.

Ei nu admiteau să fie salutaţi sau să li se întoarcă salutul în altă limbă decât cea românească. La biserică, de altfel în judeţele Durostor şi Caliacra până la venirea lor erau puţine biserici, pretindeau să se citească româneşte.

Dela jandarmi aşteptau servicii, iar faţă de ei nicio umilinţă ş. a. m. d.

Iată de ce, împotriva lor din primul ceas, s'a ridicat, fie făţiş, fie pe ascuns, toată această lume deranjată, în rosturile ei, de apariţia lor.

Păstrez, între hârtiile mele, nenumărate scrisori, documente pline de expresie şi pitoresc ale reacţiunii produse în contra lor şi ale indignării lor plină de durere.

Incă înainte de a apare grupele mai numeroase, un grup de 33 de intelectuali din diferite partide, care avuseseră gâlcevi politice sau de alte interese cu confraţi de ai lor în politică sau profesie, macedoneni de origine, stabiliţi mai de mult în Durostor, au redactat un memoriu cerând împiedecarea colonizării cu Macedoneni[30]).

Cu atât mai mult după ce ei au început să sosească.

Reacţiunea împotriva lor s'a produs pe diferite căi. Jandarmii prin brutalităţi şi nedreptăţi. Bulgarii prin boicot susţinut: Refuz de a le procura cele necesare chiar cu bani şi prin atacuri cu bande; politicienii prin intrigi şi calomnii, silindu-se să le facă o atmosferă imposibilă de bandiţi şi bătăuşi, ceea ce a influenţat o parte din presă, gata pe atunci să sară, cu sau fără drept, în ajutorul minoritarilor.

Guvernarea liberală, fiind pe sfârşite, iar în rândurile organizaţiei din Durostor fiind şi un număr de macedoneni, în cele câteva săptămâni dela venirea primelor transporturi până la schimbarea de guvern, efectele reacţiunii nu s'au putut simţi.

In April 1926, a venit la putere, în locul partidului liberal, partidul generalului

---

[30]) Iată numele lor: Al. Teodoru, V. Spălătelu, Al. Tarcinius, Econom Vasile Sliveanu, I. Giteanu, Gh. Profiriu, Gh. Popescu, Gh. Filipescu-Dubău, C. Stroian, I. Constantinescu, Dumitru Boboc, Ion Antofiloiu, Sever Antofiloiu, N. Bârliba, Carp Sandu, N. D. Corbeauu, Dr. Valenstein, V. Georgian, N. Vasiliu, T. M. Popârlan, N. Irimţa, R. I. Prunaru, Al. Niculescu, Vasile Silvestru, P. Ţuţuianu, G. T. Calotă, M. Stoica, I. Gheorghiu, C. Stefănescu, St. G. Mihăilescu, Gh. Gh. Olteanu, Ioan V, Comănescu, Boman Dordea.

Averescu. In judeţul Durostor, prefect al acestui partid, a fost profesorul Ilie Ghibănescu, captat trup şi suflet, cauzei bulgăreşti.

Odată cu instalarea acestui prefect, au început încercările cele mai grele pentru colonişti.

Prefectul Ghibănescu promitea bulgarilor că va izgoni pe colonişti, că va face să li se înapoeze treimile ce erau obligaţi a da Statului, şi înţelegea să se ţie de cuvânt.

De altă parte coloniştii, mai ales cei care nu putuseră să-şi lichideze averea şi veniseră cu mijloace slabe, erau într'o stare foarte gravă.

Aruncaţi prin sate şi case bulgăreşti într'o lume duşmană şi fără niciun ajutor, ei se vedeau zilnic jigniţi de jandarmi. Foametea îi ameninţa zi de zi. Agronomii nu se grăbeau să le măsoare pământul. In multe părţi acest pământ se găsea arendat. Măsura luată de Casa centrală de a le pune un termen pentru sosire, sub cuvânt ca pământurile nu pot să rămâie nearendate peste acest termen, nu fusese de niciun folos căci, ei venind aici, mai nicăiri n'au găsit pământ bun de lucru care să nu fie arendat.

Această măsură nu a avut alt efect decât a-i sili să-şi desfacă avutul în grabă sau să-l lase nedesfăcut, numai ca să apuce să nu peardă termenul.

Din partea Statului ajutoarele de care se vorbise nu se iveau. Mai mult. Prefectul simţind nemulţumirile surde, ce se îngrămădeau în sufletul unora dintre colonişti, căuta să-i descurajeze.

La rândul lor coloniştii deziluzionaţi, începeau să regrete pasul făcut. Locurile natale cu munţii lor înalţi, cu dealurile înverzite, cu râurile şi izvoarele cristaline, le apăreau acuma ca un paradis. Este în firea omului, să uite necazurile din trecut şi să nu pue accent decât pe cele din prezent. Astfel în sufletul unora din colonişti, mai ales dintre cei care nu avuseseră un rol militant în acţiunea naţionala, începea să încolţească ideea de a se întoarce acasă.

Prefectul Ghibănescu dându-şi seama cât de mult o asemenea mişcare ar aduce apa la moara proiectelor sale, încuraja pe sub mână această mişcare.

Scriitorul acestor rânduri era în acea vreme în Parlament, ca ales al aceluiaş partid cu prefectul Ghibănescu. Era firesc ca din partea noastră să se depue toate stăruinţele spre a dejuca planurile prefectului, din nenorocire fruntaşii dela centru ai partidului nu erau toţi lămuriţi de rostul şi importanţa colonizării.

Prefectul, ca partizan mai vechi, se bucura de încredere. Astfel s'a făcut că într'un moment dat, unii din colonişti, au început să ceară sgomotos a fi înapoiaţi acasă. Prefectul le promitea drumul gratuit la întoarcere. Unii dintre noi văzând suferinţele acestor colonişti, suferinţi la a căror alinare nu puteam contribui aproape cu nimic, înclinam să admitem repatrierea. Impotriva acestei idei s'au ridicat coloniştii naţionalişti, militanţii vajnicelor lupte de altă dată, care au protestat vehement împotriva oricărei idei de întoarcere a oricui.

Prin grija prefectului Ghibănescu se adunaseră un număr de căruţe cu câţiva doritori de înapoiere în portul Silistra, când o năvală a coloniştilor adversari plecării a silit pe căruţaşii bulgari să încarce bagajele celor dornici de plecare şi să le întoarcă în sate. O manifestaţie vehementă a coloniştilor în oraş la palatul prefecturii, a readus pe prefect la sentimente mai bune.

Incetul cu încetul intrigile prefectului s'au redus. De un ajutor nepreţuit în aceste ceasuri grele a fost comandantul companiei de jandarmi Alexandru Popescu, care în opoziţie cu prefectul dădea tot concursul coloniştilor. El instruia pe jandarmi, arătându-le că sunt datori să ajute pe colonişti, pedepsea sever pe cei recalcitranţi, făcea să iasă pluguri pentru a semăna terenurile coloniştilor.

Dela o vreme, coloniştii care se gândeau la întoarcere, văzând că planul lor nu se poate executa, s'au pus cu hărnicie pe muncă. Insuş prefectul Ghibănescu, după ce s'a convins că nu poate scăpa de colonişti, a început să-şi schimbe purtarea faţă de ei. Luând ca om de încredere pe colonistul Bellu, un element energic, în prezent preşedinte al Camerei de agricultură, i-a dat mână liberă să ajute în toate modurile pe colonişti.

Astfel cu mari suferinţi coloniştii au trecut iarna grea a anului 1926. In timp ce unii colonişti agricultori din regiunea Megleniei şi din Poroi, treceau prin aceste greutăţi, alţii care veniseră cu sume mari de bani din ramura crescătorilor de turme, au început să-şi compere case dela Turci. Cel dintâi sat cumpărat de colonişti a fost Tatar-Atmagea, unde prin intervenţia scriitorului acestor rânduri, s'au eliberat paşapoarte la 106 familii turceşti ale căror case şi pământuri au fost toate cumpărate de românii megleniţi, aşezaţi în acest centru.

In primăvara anului 1927 după suferinţele grele din anul precedent coloniştii au început să culeagă roadele primelor semănături.

Anul foarte îmbelşugat şi preţul foarte ridicat pe atunci al recoltei, a fost semnul cu adevărat providenţial care i-a legat pe colonişti de pământul mănos al ţării.

Când coloniştii agricultori, au văzut cât de bine răsplăteşte pământul Cadrilaterului munca omenească, au început să uite necazurile îndurate şi să se dedea cu ardoare, din ce în ce mai mare, la muncă.

Lupta în contra coloniştilor, încetată pe un front, a fost pornită pe altul.

De astă dată au intrat în joc bandele de comitagii. Misiunea lor era însă acuma mult mai grea. Satele bulgăreşti erau acuma supraveghiate. La cel mai mic semn de alarmă, coloniştii porneau în ajutorul jandarmilor în urmărirea bandei.

O bandă a ucis la Cocina pe colonistul Atanase Goţa. Indată ce s'a auzit de acest omor, ca la un semnal toţi coloniştii megleniţi din satele din împrejurimi s'au concentrat în Cocina şi au executat o represiune groaznică asupra populaţiei. Populaţia bulgară văzând după mai multe asemenea exemple că e ţinută să răspundă pe loc de orice crimă pe care bandele adăpostite şi călăuzite de ea le execută, a început să fie mai circumspectă.

Căpitanul Al. Popescu din partea lui exercita o vigilenţă neadormită în judeţ.

In vara anului 1927 guvernul Averescu face loc guvernului Ştirbey şi apoi cabinetului I. I. C. Brătianu.

In cursul acestei guvernări s'au făcut noi aprobări de colonişti. Din comuna Livezi (Meglenia) au cerut şi obţinut colonizarea 600 de familii. Dintre acestea au sosit în ţară vre-o 400 care au fost aşezate în vreo 20 de sate din judeţul Durostor. Alte grupe au venit din ţinutul Serres (Grecia) şi din Cocina (Jugoslavia) împânând complet toate satele cu populaţie bulgară din judeţul Durostor.

Acum coloniştii macedoneni erau destul de numeroşi ca să nu se simtă izolaţi şi pierduţi. Intre ei şi coloniştii regăţeni începea să se facă o apropiere tot mai strânsă. Coloniştii regăţeni începeau să se fixeze şi ei locului formând centre, fie în comun cu macedonenii, fie separat.

De altfel, ca o urmare a colonizării cu macedoneni, se înteţea şi colonizarea cu regăţeni pe o scară ne mai văzută până atunci.

In rândurile populaţiei bulgare începea să se formeze convingerea că Dobrogea Nouă este şi va fi definitiv românească. Printre elementele bulgare nemulţumite de o asemenea stare de lucruri începe a se înfiripa un curent de emigrare.

Grupele de colonişti, venite în cursul anului 1927, erau formate din oameni înstăriţi. Diverşi notabili bulgari se grăbeau să-şi vândă avutul spre a-şi cumpăra pământuri în Bulgaria, zilnic se produceau cereri de paşapoarte de emigrare şi vânzări de bunuri la români.

In Noemvrie 1928 peste 700 de familii bulgare stau gata de plecare cu căruţele, când s'a produs căderea regimului liberal şi venirea partidului ţărănesc.

Venirea acestui partid la putere a adus ultima mare criză în vieaţa coloniştilor.

Cu toate declaraţiile de principiu favorabile colonizării făcute în opoziţie de şeful guvernului, acest partid era, la început prin oamenii săi localnici, adânc infeudat intereselor bulgare. In întrunirile din opoziţie el promisese desfiinţarea legii de organizare a Dobrogei-Noi şi restituirea terenurilor. La alegeri, lozinca lui a fost: cine votează cu cercul votează restituirea treimei.

Venirea lui la putere a însemnat deslănţuirea unei prigoane sălbatice contra coloniştilor. Toate calomniile la adresa lor erau crezute. Atentatele contra lor nu erau urmărite. La Kiosse-Aidin a fost ucis colonistul Gicu. Poliţia şi parchetul nu a făcut nicio cercetare spre a descoperi pe asasin. Comitetul Dobrogean Revoluţionar, profitând de această stare de lucruri a avut ideea a organiza bande îmbrăcate în costume macedonene ca astfel crimele făptuite de comitagii să fie puse în sarcina macedonenilor. Din fericire unul din aceşti comitagii a fost prins şi astlel s'a putut vedea sinistra comedie ce fusese pusă la cale în dauna coloniştilor.

Înte timp coloniştii, ajutaţi de recoltele tot mai bune şi pe preţul ridicat, îşi cumpărau case. Încetul cu încetul ei se gospodăreau, părăsind, încăperile localnicilor. Pe măsură ce-şi întocmeau gospodăriile şi-şi înjghebau inventarul agricol, frecăturile cu localnicii scădeau. De altă parte guvernul ţărănist dorind, poate, să reducă posibilităţile de a mai veni alte contingente de colonişti macedo-români, a luat măsuri pentru accelerare şi mai mare a colonizării cu elemente din regat, ceea ce a fost de un mare folos pentru românizarea vieţii Cadrilaterului.

Acelaşi guvern, spre a scăpa pe localnici de orice posibiliate de a fi stingheriţi de coloniştii macedoneni care mai ocupau încăperi în locuinţele localnicilor, a întreprins o mare campanie de construcţii, înzestrând cu locuinţe pe fiecare colonist, ridicând sate frumoase cu străzi drepte şi cu case frumoase. Micul, birou al colonizării a fost transformat în comisariat de colonizări iar mai târziu s'a organizat Oficiul Naţional al Colonizării ca instituţie autonomă, urmând a se ocupa de colonizări şi colonişti. Pentru bunăvoinţa de colonizare, legea de împroprietărire ne mai fiind îndestulătoare, s'au votat şi promulgat legi speciale.

După restauraţie, mai ales sub guvernarea d-lui Dr. Alexandru Vaida-Voievod, prevenirile guvernului Ţărănist contra coloniştilor macedo-români au încetat. Ba mai mult, din când în când, s'a aprobat chiar şi aducerea câte unui nou grup de colonişti aromâni, fie din Grecia, fie din Bulgaria, şi câteodată chiar din Iugoslavia. Din această ţară au fost aduse grupe de colonişti bănăţeni. În tot acest timp s'a continuat cu stăruinţă şi colonizarea cu elemente din Vechiul Regat.

Rezultatul a fost că în timp de 7 ani, din Aprilie 1925 până în Februarie 1933 Dobrogea Nouă a căpătat un aspect naţional cu totul nou. Un total 8.448 de colonişti aprobaţi, au fost stabiliţi în judeţul Caliacra şi de 5.511 în judeţul Durostor.

Dintre aceştia erau în *Caliacra* 5.486 regăţeni, 1.943 macedoneni 792 bănăţeni. În afară de aceştia se mai găseau în acest judeţ 120 de arendaşi pe vieaţă.

La toţi aceştia trebue să adăugăm şi numeroşi imigranţi români care sunt stabiliţi aici, fără a fi socotiţi între colonişti, din cauză că n'au putut obţine lot, sau că le-a fost luat, în urma nenumăratelor revizuiri la care coloniştii au fost supuşi aproape în fiecare an şi uneori câte două ori in acelaş an[31]).

In judeţul Durostor situaţia coloniştilor, la aceeaşi dată, se prezenta astfel:

Macedoneni 3.003, regăţeni 2.478, bănăţeni 5, grăniceri 25. In total 5.511. In numărul macedonenilor sunt trecuţi şi timocenii dela Cusuiul din Vale.

In total, în ambele judeţe, la începutul anului 1932, erau 13.669 de gospodării de colonişti, dintre care, *din Regat şi alte regiuni* 9.013, *macedoneni* 4.946.

Următoarele tablouri, procurate la acea dată, arată amănunţit situaţia coloniştilor în Dobrogea Nouă, la începutul anului 1932.

Dela Februarie 1932 până astăzi situaţia numerică a coloniştilor macedoneni nu s'a schimbat mult.

Începând din Noemvrie 1933, colonizări cu macedoneni nu s'au făcut aproape de fel. Numai un mic grup de 22 familii a putut fi admis, pe baza unei cereri, care fusese de mult aprobată, şi care şi-a găsit realizarea de abia în toamna anului trecut (1937).

---

[31]) Trebue notat că, cu prilejul acestor revizuiri, s'au făcut şi unele nedreptăţi asupra cărora vom vorbi dacă ni se va oferi prilejul, altădată.

Serviciul agricol al jud. Durostor

Tablou de centrele şi numărul coloniştilor, după provenienţă, aprobaţi în judeţul Durostor.

Nr. curent	Centrul	Provenienţa				Total
		Macedo-neni	Regăţeni	Bănăţeni	Gr.	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1	Gramostea	55	44	—	—	99
2	Babuc	158	7	—	—	145
3	Carol II	—	75	—	—	57
4	Fraşari	260	—	—	—	260
5	Regina-Maria Caraorman	3	2	—	—	5
6	Alfatar	110	109	—	—	219
7	Cainargeaua-Mică	99	7	—	—	106
8	" Mare	81	11	—	—	92
9	Chiose-Aidin	67	5	—	—	72
10	Arabagi	20	5	—	—	25
11	Echingic	25	8	—	—	33
12	Hadâr-Celebi	50	3	—	—	53
13	Cociular	66	8	—	—	74
14	Ghiurghengic	56	4	—	—	60
15	Topci	39	2	—	—	41
16	Căracii-Mici	31	1	—	—	32
17	" Mari	34	5	—	—	37
18	Pândăcli	—	41	—	—	41
19	Kituclia	38	1	—	—	39
20	Crumova	—	41	—	—	41
21	Caibular	—	19	—	—	19
22	Zarnici	22	—	—	—	22
23	Cairac	—	1	—	—	1
24	Aratmagea	—	1	—	—	1
25	Dautlar	—	2	—	—	2
26	Bei-Bunar	9	6	—	—	15
27	Pirli-Nou	—	96	1	—	97
28	Cuiumlichioiu	—	10	—	—	10
29	Ghiulerchioiu	—	67	—	—	67
30	Cociumar	—	56	—	—	56
31	Sahinlar	—	30	—	—	30
32	Caraaptula	—	15	—	—	15
33	Avdulă	56	21	—	—	77
34	Caracat	48	3	—	—	51
35	Cavurga	53	8	—	—	61
36	Saugeac	—	73	1	—	74
37	Cogialar	35	28	—	—	63
38	Curt-Bunar	17	59	1	—	77
39	Uzulchioiu	1	12	—	16	29
40	Tar-Azen	35	3	—	—	38
41	Rahman-Aşiclar	—	28	—	—	28
42	Sinirul-Nou	30	10	—	—	40
43	Caralar	—	62	—	—	62
44	Caracoci	—	7	—	—	7
45	Omurcea	—	1	—	—	1
46	Carmeler	—	12	—	—	12
47	Hassan-Facă	—	36	—	—	36
48	Docceler	12	39	—	—	51
49	Corcovna	—	26	—	—	26
50	Cirecci	—	4	—	1	5
51	Ciler	—	5	—	—	5
52	Acadălar	—	37	—	—	37
53	Balarchioiu	—	1	—	—	1
	De reportat	1.510	1.157	3	17	2.647

Nr. curent	Centrul	Provenienţa				Total
		Macedo-neni	Regăţeni	Bănăţeni	Gr.	
(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
	Report	1.510	1.151	3	17	2.647
54	Suiuciuc	1	4	—	—	5
55	Capaclia	94	2	—	—	96
56	Bosna	—	9	—	—	9
57	Cazimir	27	6	—	—	33
58	Hogea-Chici	30	2	—	—	32
59	Vetrina	39	19	—	—	58
60	Aidemir	55	27	—	—	82
61	Ială-Ceatalgea	90	3	—	—	93
62	Cocina	107	23	—	—	130
63	Bazarghian	107	10	—	—	117
64	Popina	—	112	—	—	112
65	Caraesechioi	—	6	—	—	6
66	Dautlar	—	12	—	—	12
67	Cara-Omur	2	6	—	—	8
68	Srebărna	40	65	—	—	105
69	Suneci	47	22	—	—	69
70	Golibina	22	20	—	—	42
71	Baltagiu-Nou	3	40	—	—	43
72	Daimuşlar	67	34	—	—	101
73	Haschioi	81	60	—	—	141
74	Uzungi-Orman	76	8	—	—	84
75	Sarsânlar	32	23	—	—	55
76	Sargilar	—	3	—	—	3
77	Rahova de jos	—	24	—	—	24
78	Acichioi	—	9	—	—	9
79	Chemalchioiu	—	34	—	—	34
80	Arabagilar	77	4	1	—	82
81	Asfatchioiu	73	21	—	—	94
82	Tatar-Atmagea	116	3	—	—	119
83	Casimlar	—	3	—	—	3
84	Canipe	—	8	—	—	8
85	Deli-Iusuflar	44	11	—	—	55
86	Chiose-Abdi	—	23	—	7	30
87	Garvan-Cioară	58	6	—	—	64
88	Masutlar	—	6	—	—	6
89	Petracli	—	6	—	—	6
90	Cadichioiu	35	7	—	1	43
91	Cusuiul-din-Vale	63	13	—	—	76
92	Vischioiu	51	10	—	—	61
93	Autimova	33	57	—	—	90
94	Covangilar	—	51	—	—	51
95	Senova	—	52	—	—	52
96	Turc-Smil	—	111	—	—	111
97	Ahmatlar	—	43	1	—	44
98	Daidâr	10	27	—	—	37
99	Denizler	2	53	—	—	55
100	Mesim-Mahle	—	31	—	—	31
101	Sarighiol	—	26	—	—	26
102	Belic	—	91	—	—	91
103	Satu-Vechi	26	23	—	—	49
104	Turtucaia	5	51	—	—	56
105	Salihler	—	3	—	—	3
	Total general	3.023	2.480	5	25	5.493

Serviciul agricol al jud. Caliacra

Tablou de coloniştii aprobaţi, ai întregului judeţ pe centre şi categorii, la data de 15 Februarie 1933

Nr. curent (1)	Denumirea centrului (2)	Regăţeni (3)	Macedoneni (4)	Bănăţeni (5)	Militare (6)	Împropriet. conf art 159 (7)	Total (8)	Arendaş pe vieaţă (9)
1	Petia Bazargic	194	6	—	—	3	203	—
2	Cabasacal	16	7	4	—	1	28	—
3	Bucureni	73	1	12	—	1	87	1
4	Başbunar	24	—	—	—	1	25	—
5	Caracurt	10	—	3	—	—	13	—
6	Aliciu Mare	60	—	—	—	1	61	—
7	Chiupeler	89	—	—	—	1	90	—
8	Ilanlâc	157	—	16	—	1	174	—
9	Ezibel	22	56	—	—	1	79	6
10	Ceacârcea	9	10	—	—	1	20	—
11	Osmanfacâ	46	18	—	—	1	65	—
12	Ceamurlia	7	53	—	—	1	61	2
13	Cara Murat	21	—	—	—	—	21	—
14	Sarâ Manut	25	—	—	—	—	25	—
15	Hasâm Dede	—	33	—	—	—	38	1
16	Arnăut Cuius	56	—	—	—	—	56	—
17	Eni Mahle	11	24	—	—	—	35	1
18	Opancea	66	—	—	—	4	70	—
19	Bogdanova	43	57	—	—	1	101	—
20	Suiuciuc	61	18	—	1	3	84	—
21	Voineşti	92	—	—	—	2	94	—
22	Ghelengic	116	1	3	—	—	122	2
23	Velifacâ	37	—	—	—	—	37	—
24	Cadieva	25	—	—	—	—	25	—
	Total	1260	284	38	1	23	1614	13
	REGIUNEA AGRICOLĂ BALCIC							
1	Regina Maria	37	112	84	—	1	234	2
2	Vultureşti	53	2	—	22	2	79	—
3	Idris Cuius	21	—	—	31	—	52	—
4	Cuiunchioiu	15	3	—	—	1	19	—
5	Hamzalar	28	—	—	7	1	36	—
6	Vischioiu	1	—	—	—	1	2	—
7	Suliman Facâ	—	3	—	—	—	3	—
8	Rasoviceni	15	—	—	14	—	29	1
9	Irigea	33	—	—	—	—	33	—
10	Selim Cuius	26	—	—	—	—	26	—
11	Geaf. Iuciorman	24	—	21	15	1	61	—
12	Dropia	83	1	—	—	1	85	—
13	Carlâbeichioiu	57	1	—	—	1	59	—
14	Ceairlighiol	29	—	—	16	1	46	—
15	Meşe Mahle	22	—	—	25	—	47	—
16	Caraiapular	17	—	10	—	—	27	—
17	Sususchioiu	4	32	—	—	1	37	—
18	Aiorman	28	3	—	18	—	49	—
19	Brâncoveni	39	4	—	—	—	43	—
20	Chioseler	2	16	—	—	—	20	2
21	Toccilar	3	40	—	—	—	43	1
22	Iastoccilar	42	—	—	22	1	65	—
23	Balagea	61	41	—	—	1	103	1
24	Ciungiuc	15	15	—	—	2	32	2
25	Şahinlar	1	—	—	—	—	1	—
26	Teche	13	—	—	3	2	18	—
	De reportat	669	273	115	173	17	1249	9

Nr. curent (1)	Denumirea centrului (2)	Regăţeni (3)	Macedoneni (4)	Bănăţeni (5)	Militare (6)	Împropriet. conf. art. 159 (7)	Total (8)	Arendaş pe vieaţă (9)
	Report	669	273	115	173	17	1249	9
27	Ecrene	9	1	—	—	—	10	—
28	Vânători	1	35	—	—	—	86	—
29	Gheiciler	3	—	—	—	—	3	—
30	Ceatalar	6	1	—	—	2	9	—
	Total	688	310	115	173	19	1307	9
	REGIUNEA AGRICOLĂ CAVARNA							
1	Arnăutlar	20	—	—	—	—	20	4
2	Busuioc	23	—	—	—	—	23	10
3	Caramanli	24	—	—	—	—	24	2
4	Carapcea	38	—	—	—	—	38	—
5	Cavarna	10	77	22	—	—	109	6
6	Crişan	19	—	—	6	—	25	10
7	Calaccichioiu	13	2	—	—	—	15	—
8	Caralar	74	—	—	—	—	74	—
9	Chiuliuc	5	15	—	—	—	20	3
10	Chiramet	3	12	—	—	—	15	—
11	Elibei	—	19	—	—	—	19	—
12	Gargalâc	2	46	6	—	—	54	—
13	Gh. Suiuciuc	4	—	—	—	—	4	—
14	Ghiore I	—	29	—	—	—	29	1
15	„ II	42	—	—	—	—	42	—
16	Ghiorman	27	—	—	—	—	27	—
17	Hagi D-trn	16	—	7	3	—	26	—
18	Iazagilar	—	20	—	—	—	20	3
19	Malcoci Mihăileni	28	—	—	9	—	37	—
20	Pădureni	51	—	—	—	—	51	—
21	Sara-Meşe	27	—	12	—	—	39	—
22	Satalmâş	35	—	—	—	—	35	—
23	Sf. Nicolae	29	—	—	—	—	29	—
24	Stânca	8	—	—	6	—	14	—
25	Şabla	78	45	—	—	—	123	—
	Total	576	265	47	24	—	912	39
	REGIUNEA AGRICOLĂ CASIM							
1	Arman	144	4	32	—	—	180	2
2	Caraaci	—	34	—	—	—	34	3
3	Pariaz	65	5	—	—	—	70	—
4	Casim	182	5	5	—	—	192	1
5	Cioban Cuius	—	18	—	—	—	18	—
6	Liliacova	70	—	—	—	—	70	4
7	Pisarova	40	—	—	—	—	40	1
8	Salaman	—	32	—	—	—	32	—
9	Prisăcani	74	—	34	—	—	108	—
10	Melecler	48	6	—	—	—	54	—
11	Harmanlâc	75	—	14	—	—	89	—
12	Durgut Calfa	52	—	34	—	—	86	—
13	Matlanova	—	16	—	—	—	16	1
14	Ceair	1	16	—	—	—	17	3
15	Preselenţii	36	1	18	—	—	55	—
16	Calfa	25	—	—	—	—	25	—
17	Gariţa	14	—	—	—	—	14	—
	De reportat	826	137	137	—	—	1100	15

Nr. curent (1)	Denumirea Centrului (2)	Regăţeni (3)	Macedoneni (4)	Bănăţeni (5)	Militare (6)	Impropriet. conf. art. 195 (7)	Total (8)	Arendaş pe viaţă (9)
	Report. . .	826	137	137	—	—	1100	15
18	Malinova	64	—	—	—	—	64	—
19	Vasilova	30	—	14	—	—	44	—
20	Ianuşciular	29	—	—	—	—	29	2
21	Călina	42	—	—	—	—	42	—
22	Velicova	46	—	—	—	—	46	—
23	Sredina	30	—	—	—	—	30	—
24	Spasova	60	3	5	—	—	68	—
25	Viceva	92	—	—	—	—	92	—
26	Simianova	42	—	—	—	—	42	—
27	Bejenari	88	—	—	—	—	88	—
28	Rogojina	59	1	—	—	—	60	—
29	Cernauco	74	—	10	—	—	84	—
30	Pisarova	21	1	—	—	—	22	—
31	Sernino	31	—	—	—	—	31	—
32	Bila	62	—	—	—	—	62	—
33	Ismail	26	—	—	—	—	26	—
34	Sarâ-Musa	30	—	—	—	—	30	—
35	Duranlar	46	—	—	20	—	66	—
36	Cloşca	20	—	—	6	—	26	—
37	Predil	33	—	—	—	—	33	—
	Total. . .	1751	142	166	26	—	2085	17
	REGIUNEA AGRICOLĂ STEJARUL							
1	Chili-Cadi	38	—	—	—	2	40	—
2	Trupciular	47	—	—	—	1	48	—
3	Omurfacâ	52	—	—	—	1	53	—
4	Echişcea	37	—	—	—	1	38	—
5	Rădulescu-Sever	11	49	—	—	—	50	1
6	Stejarul	71	—	—	—	1	72	2
7	C. Cuiungiuc	30	—	—	—	—	30	—
8	Samsan	48	—	—	—	3	51	—
9	Vladimireşti	61	—	—	—	—	61	—
10	Serdiment	25	—	—	—	—	25	—
11	Marzâc	9	8	—	—	1	18	1
12	Chesegic	—	38	—	—	—	38	—
13	Denicler	2	25	—	—	—	27	1
14	Carasular	31	22	—	—	2	55	—
15	Chiringi	4	18	—	—	1	23	1
16	Bazaurt	13	69	—	—	1	83	5
17	Fândâcli	9	61	—	—	—	70	4
18	Seidali	3	38	—	—	1	42	—
	De reportat. . .	491	328	—	—	15	824	15

Nr. curent (1)	Denumirea Centrului (2)	Regăţeni (3)	Macedoneni (4)	Bănăţeni (5)	Militari (6)	Impropriet. conf. art. 195 (7)	Total (8)	Arendaş pe viaţă (9)
	Report. . .	491	328	—	—	15	824	15
19	Nastradin	54	2	—	—	—	56	—
20	Carasinan	2	29	—	—	—	31	—
21	Mansârova	52	—	—	—	1	53	—
22	Ali Anife	24	1	—	—	1	26	—
23	Cocargea	41	5	—	—	1	46	—
24	Ergi	17	—	—	—	1	18	—
25	Şahangi	3	34	—	—	1	38	3
26	Mursalchioiu	4	19	—	—	—	23	1
27	Cavanlâc	1	22	—	—	1	24	—
28	Sarâ Nebi	2	26	—	—	1	29	—
29	Enigea	13	37	—	—	1	51	3
30	Viişoara	21	35	—	—	2	58	1
	Total. . .	725	538	—	—	25	1277	23
	REGIUNEA AGRICOLĂ PERIŞ							
1	Alexandria	5	58	—	—	1	64	2
2	Esetli	56	36	26	—	—	117	1
3	Carali	5	25	—	—	1	31	2
4	Negreni	74	—	—	—	1	75	—
5	Cămilaru	78	17	7	—	—	102	2
6	C-tin Sandu Aldea	144	32	3	—	1	180	1
7	Stâna Cadânei	16	42	—	—	1	59	4
8	Aptat	10	—	—	—	1	11	—
9	Hardali	54	41	—	—	1	96	—
10	Azaplar	30	65	—	—	1	96	—
11	Pârâul Caprei	52	19	—	—	2	73	—
12	Armutlia	34	—	—	—	1	35	—
13	Paragic	13	—	—	—	1	14	—
14	Hasi-Chioseler	40	45	—	—	2	87	3
15	Baraclar	9	24	—	—	1	34	4
16	Nădejdea	41	1	—	—	1	43	—
	Total. . .	661	405	36	—	16	1117	19
	RECAPITULAŢIE							
1	Reg. Bazargic	1260	284	38	1	23	1614	13
2	„ Balcic	688	310	115	173	19	1307	9
3	„ Cavarna	576	265	47	24	—	912	39
4	„ Casim	1751	142	166	26	—	2085	17
5	„ Stejarul	725	538	—	—	25	1277	23
6	„ Periş	661	405	36	—	16	1117	19
	Total general. . .	5661	1944	402	224	83	8312	120

Circa 300 sosiţi în toamna anului 1932. — Total colonişti aprobaţi: 8.448.

Directorul Serviciului Agricol
Ing. Agr. Inspector (ss) I. IONESCU

Numărul coloniştilor, în genere, totuşi a crescut cu 3.955 de lotaşi, de sigur în cea mai mare parte regăţeni. *Astăzi, numărul total al coloniştilor români în ambele judeţe, fie ei regăţeni,* macedoneni. bănăţeni, timoceni sau alţi, după datele ce mi-au fost comunicate de Oficiul Naţional de Colonizări, este de 17.654.

Trebue să ţinem seamă că aici nu e vorba de indivizi, ci de familii. Dacă punem de fiecare famile 5 suflete, am putea socoti numărul total al sufletele româneşti aşezate prin colonizare, în ambele judeţe, la *88.270 de suflete.*

La aceste *88.279 de suflete* trebue să adăugăm şi un număr destul de important de elemente româneşti care au venit pentru a fi colonizaţi, dar n'au dobândit loturi sau dintre acei care, după ce le-au dobândit şi deţinut un timp, au fost excluşi, fiind lăsaţi, fie ca arendaşi pe vieaţă, fie fără nimic.

Dacă la populaţia românească reprezentată de colonişti şi de imigranţii din categoria de mai sus, adăugăm vechea populaţie românească aflătoare în Cadrilater dinainte de alipire, cum e cea din Turtucaia, apoi populaţia aşezată ulterior, în calitate de funcţionari administrativi; profesori, învăţători, preoţi, funcţionari fiscali, militari: ofiţeri jandarmi, grăniceri etc.; care se ridică şi dânsa la câteva zeci de mii, trebue să ne dăm seama că înfăţişarea demografică a Dobrogei Noi, în ultimii ani s'a schimbat radical.

Fără sgomot şi fără prea mari jertfe băneşti din partea Statului, o mare operă naţională s'a înfăptuit în câţiva ani, nu mai prejos de acelea pe care alte ţări le proclamă cu atâta mândrie.

Această operă însă nu s'a făcut după un plan sistematic, prin voinţa susţinută a vreunui partid politic, sau om de stat, ci mai mult ca o improvizaţie de moment, sub imperiul împrejurărilor determinate de mişcarea în spre Ţară a Românilor Macedoneni.

Este un merit al lor că au silit guvernele să proceadă la înfăptuirea unei acţiuni care ar fi fost lăsată încă mulţi ani la o parte dacă n'ar fi fost dânşii.

CONST. NOE

COMERŢUL INTERIOR ÎN ROMÂNIA

1. *Condiţiile sociale şi economice ale comerţului românesc.* Schimbul bunurilor în sânul unei populaţii are variate forme, care pot fi înşiruite, treaptă cu treaptă, începând dela forma rigidă şi civilă a transmisiunii până la forma suplă şi comercială a schimbului aşa numit capitalist. In prima fază predomină schimbul de bunuri imobiliare, în cea ultimă schimbul produselor, (din ce în ce mai fabricate).

Structura socială actuală a populaţiei româneşti face ca schimbul interior să fie mai aproape (prin preocuparea de cumpărare de pământ a ţăranilor şi de clădiri a proprietăţilor urbane) cel puţin ca mentalitate, de prima treaptă a schimbului decât de ultima.

Ţăranul nu vinde — în ultima esenţă privind lucrurile — produsul muncii sale, ci îl *prestează* celui ce l-a împrumutat în timpul iernii cu bani. După cum, înainte de reforma agrară, ţăranul lucra în dijmă cu boerul, el lucrează azi în dijmă cu cămătarul, direct sau indirect.

Direct în cazul împrumutului pentru diverse nevoi obţinute dela agenţii morarilor şi exploatatorilor; indirect, atunci când se împrumută ca să-şi ia pământ şi vinde produsul ca să-şi plătească împrumutul, nu ca să achiziţioneze articole de consum.

Din pricina caracterului rural, apoi, circulaţia bunurilor va fi lipsită, în cadrul marei majorităţi a populaţiei, de mărfuri alimentare.

Precaritatea drumurilor de comunicaţie, nerentabilitatea relativă a transporturilor, într'o ţară de materii prime unde vagoanele merg pline şi se întorc goale, structura tipică a satelor româneşti, resfirate şi răspândite pe coline şi numai la câmpie aglomerate, ca şi standardul de viaţă extrem de scăzut al populaţiei, toate acestea vor crea nuoi obstacole în calea schimburilor comerciale rurale.

În acest chip schimbul, în înţelesul real al cuvântului, va fi o excepţie la noi şi va fi cantonat în lumea oraşelor şi mai ales a centrelor de comerţ exterior.